ÑAPA

Weekendbijlage
van dagblad Amigoe

zaterdag 14 september 2013

REPORTAGE
Soorten walvisachtigen in kaart brengen 3

ONDERWIJS
Maria College 65 jaar in beweging 5

IN BEDRIJF
Trainen met trainingsacteurs 11

Burgemeester: Geschiedenis Amsterdam kent schitterende vruchten en zwarte bladzijden

Het past de Amsterdammers om nooit meer over de Gouden Eeuw te spreken zonder óók te spreken over het leed en het onrecht van de slavernij. Dat zijn de woorden van Eberhard van der Laan, burgemeester van Amsterdam, uitgesproken tijdens de plechtige herdenking van 150 jaar afschaffing slavernij op 1 juli jongstleden. De Ñapa spreekt met hem onder meer over de schijnbare onverenigbaarheid tussen de twee jubilea die de stad Amsterdam viert dit jaar - behalve '150 jaar afschaffing slavernij' ook '400 jaar grachtengordel' - en over de verantwoordelijkheid van de stad Amsterdam en die van hem als burgemeester daarin.

Burgemeerster van Amsterdam Eberhard van de Laan (inzet) is zich ervan bewust dat de viering van 400 jaar grachtengordel pijnlijk samenvalt met de herdenking van de afschaffing van de slavernij 150 jaar geleden.

Tekst en pasfoto: Mineke de Vries

Vanuit zijn kamer in het stadhuis aan de Amstel kijkt hij rondom door grote glazen wanden zijn stad in. Een letterlijke transparantie die ook hem past, Eberhard van der Laan, Amsterdammer onder de Amsterdammers. Een emotionele man, die zich in de lange dagen die hij werkt, vastbijt in de idealen die hij nastreeft. Die graag praat, maar ook goed luistert. Die wil leren en ervaren. Een man die geraakt kan worden en vooral iets wil doen met datgene wat hij hoort.

Ook in de pijnlijke geschiedenis van het slavernijverleden verdiepte hij zich terdege. "Ondanks dat geschiedenis mijn hobby is, wist ik hier te weinig van. Op school leerden we er amper over, ja het boek De Negerhut van oom Tom. De slavernijgeschiedenis zit niet in ons collectieve geheugen, dat moeten we echt veranderen."

Op de herdenking zelf kijkt hij goed terug. "Het was indrukwekkend en emotioneel. Waardig en opgewekt tegelijk; dat maakte het tot een zeer bijzondere dag."

Excuses of erkenning?

Op de herdenking klonken eenentwintig kanonschoten, net zoals op 1 juli 1863 in Paramaribo, waarmee 45.000 slaafgemaakten vrije mensen werden. Van der Laan: "Bijna niet voor te stellen aantallen. Bijna niet voor te stellen leed." In de toespraken werden woorden van spijt en berouw geuit, bijvoorbeeld door Lodewijk Asscher namens de regering. Ook Van der Laan sprak over de schaamte over wat is gebeurd. "We zijn belast met deze geschiedenis. En wanneer wij samen onze toekomst willen maken, is het immense leed dat onze voorouders de hunne aandeden ook onze pijn. Woorden van spijt en berouw horen daarbij."

Herstelbetalingen

Van der Laan realiseert zich dat velen hopen op excuses. "Als ik echter kijk naar de inhoud van de woorden spijt en berouw voelt het voor mij niet dat excuus daaraan iets zou toevoegen. Bovendien, hebben we onze excuses al niet aangeboden als we spreken van spijt?" Tevens voelt hij een aarzeling excuses te maken door latere generaties. "Is het niet erg gemakkelijk excuus te maken voor iets wat anderen deden? Hoe waardevol is dat? Tot slot moeten we eerlijk genoeg zijn om te kijken naar de juridische consequenties, waarbij het uiten van excuses mogelijk een basis zou scheppen voor herstelbetalingen. En daaraan moeten we mijns inziens niet beginnen."

Voor Van der Laan is het belangrijkste dat we als nazaten van de plantage-eigenaren het leed dat is aangedaan volledig erkennen. "Dat is genoeg, dat is namelijk waarmee je verder komt. Niet met het indienen van claims, want daarmee kijk je paradoxaal genoeg juist de verkeerde kant op. Zo continueer je de ongelijkheid. En die is voorbij. Maar de pijn erkennen is wel degelijk nodig om mensen nu en in de toekomst goed te kunnen laten samenleven."

Neus op de feiten

Aan de grachtengordel, de trots van Amsterdam - die zelfs op de Werelderfgoedlijst staat - vinden we de huizen van voormalige bewindhebbers van de West-Indische Compagnie en de directeuren van de Sociëteit van Suriname, die zorgdroeg voor het bestuur van Suriname én de aanvoer van slaven. Een concentratie van deze huizen ligt in de Gouden Bocht van de Herengracht. Bij één van die huizen op Herengracht 502, de ambtswoning van de burgemeester uit 1672 werd in 2004 een gedenksteen geplaatst.

Dit jaar viert Amsterdam feestelijk haar '400 jaar grachtengordel', naast 150 jaar afschaffing slavernij. Een lastige combinatie zo op het eerste gezicht. Toch vindt Van der Laan het terecht het gelijktijdig te vieren. "De verbinding is juist goed. De grachtengordel betekent de kracht van Amsterdam. Wat in de 18e eeuw Parijs was, in de 19e eeuw Londen, in de 20e eeuw New York, was in de 17e eeuw Amsterdam. Maar liefst zeventig procent van de wereldeconomie in de Gouden Eeuw was gebaseerd op Amsterdam. De eigenwaarde, het zelfrespect moeten we ook hieraan ophangen. We mogen trots zijn, maar moeten tegelijkertijd blijven praten over de keerzijde. De geschiedenis van Amsterdam met haar schitterende vruchten, daar zitten inderdaad zwarte bladzijden tussen."

Maar zonder de aandacht voor de fysieke panden - meent Van der Laan - kan je geen kennis opdoen over het verleden, we worden letterlijk met de neus op de feiten gedrukt. "Juist het geïmponeerd raken door de hoeveelheid fraaie grachtenpanden geeft inzicht."

Hij ziet het als kans dit jaar bij al zijn toespraken die andere kant te belichten. "Of ik nu voor een zaal chique mensen sta of een economische lezing voor achthonderd Amsterdamse ondernemers houd, ik draag mijn kennis over, wat altijd leidt tot meer begrip."

Het is een bekend gegeven dat regenten het systeem in stand hielden en burgemeesters meewerkten aan de slavenhandel. Vanuit zijn rol als burgemeester nu probeert Van der Laan zich te verplaatsen in die tijd. Vanwege de driehoek van de handel - West-Afrika, Antillen, Suriname, Nederland - was de slavernij in Amsterdam niet zichtbaar. Slechts de producten (suiker, koffie, tabak) kwamen naar Amsterdam als handelswaar, niet de slaven. "Men had hierdoor weinig besef van wat er aan de andere kant van de wereld gebeurde, de mensen hier in Amsterdam zagen de slaafgemaakten nauwelijks. Mensen toen wisten een fractie van wat wij nu weten. Bovendien moeten we niet vergeten - zonder te bagatelliseren - dat hun context anders was, mensen leefden in een bloederiger, hardere wereld dan wij. Het is moeilijk ons te verplaatsen in die tijd." "We kunnen naderhand mensen niet collectief gaan veroordelen. We kennen ze niet. We weten niet wat we zelf gedaan zouden hebben. Er zijn dramatische psychologische onderzoeken die aantonen dat we allemaal iets dergelijks in ons hebben als het erop aankomt, daar wil ik liever niet aan denken."

In gedachten kijkt Van der Laan door zijn raam naar het beeld van Spinoza, die uitkijkt over de Amstel. "Voor mij is Spinoza een wijze leermeester, maar heb je hem ooit gehoord over de periode van de slavernij? Van iemand die toch bepaald niet bang was, valt het me eigenlijk tegen dat hij er nooit iets over heeft gezegd."

Pijn zit zo diep

Van der Laan voelt zich persoonlijk verantwoordelijk goed om te gaan met de slavernijgeschiedenis. "Je spreekt mensen, leest erover en pas dan ervaar je hoe het leed zijn sporen heeft getrokken. Dat werd me pijnlijk duidelijk toen ik op de Afrikadag in Paradiso na mijn lezing werd aangesproken door een Keniaanse minister, het prototype van een trotse, zelfverzekerde vrouw. Ze bedankte me uitbundig, ik had haar dag gemaakt door over slavernij te praten. Ik was diep geraakt dat zelfs bij zo'n zelfbewuste vrouw de pijn zo diep zit."

Zo bleef ook het boekje van Margo Morisson hem bij, waarin een vader aan het eind van zijn leven zijn zoon inlicht over het feit dat diens moeder ter vrije beschikking stond aan de plantage-eigenaar. Van der Laan: "Als dit met je gebeurt, hoe laag wordt dan je zelfbesef, het is een onvoorstelbare aanslag op je zelfwaarde als je te koop bent, of ter beschikking staat van iemand. Deze dingen mogen we niet vergeten, ze spelen nog steeds door in de nazaten van de slaafgemaakten. Als je bijvoorbeeld al leest dat van de mensen die pesten, de helft zelf is gepest, kan je de lijn doortrekken naar wat deze gevolgen zijn."

Elkaar aanspreken

Bovendien moeten we niet vergeten dat het 'pas' 150 jaar geleden is, aldus Van der Laan. "Bij Napoleon zit er maar twee handdrukken tussen. De korte tijd is geen verontschuldiging om 150 jaar later je verantwoordelijkheid niet te nemen. Als nazaten van de plantage-eigenaren moeten we ons doodschamen, maar elkaar wel blijven bejegenen om het goed te beseffen. We dienen mensen die er geen begrip voor hebben, er principieel op aan te spreken. Amsterdam heeft zich schuldig gemaakt, maar dankt een deel van zijn rijkdom aan de slavernij. Dat schept de verplichting dat je je verdiept in het leed om het te begrijpen, temeer daar er in Amsterdam velen uit de herkomstlanden wonen. Hoe kan je dan zo'n geschiedenis weglaten? Ik wil me sterk maken om dingen te bedenken om samen te komen. We moeten er met allen die in deze stad wonen iets moois van maken."

Het stemt Van der Laan tevreden dat er dit herdenkingsjaar zoveel aandacht is en dat er zoveel exposities zijn, die behalve de grachtengordel ook de slavernij laten zien. Hieruit blijkt dat het één niet meer zonder het ander kan. "Zo is er de expositie Swart op de Gracht - Slavernij en de Grachtengordel en persoonlijk vind ik de formule voor de expositie De Gouden eeuw maar nu met zwarte bladzijde een schitterende vondst; naast elk schilderij hangt een kanttekening vanuit een ander perspectief. Het is de kunst dingen zo om te buigen dat ze kunnen inspireren. Je kunt de geschiedenis niet uitpoetsen maar er wel op terugkijken en ervan leren. Zo zou je ook de beeltenissen op grachtenpanden die overduidelijk verwijzen naar de tijd van slavernij kunnen ombuigen. Daar zouden we een kunstenaar bij moeten betrekken om dat te realiseren. Ik wil daarover nadenken."

Zelf is Van der Laan nooit op de voormalige Nederlandse Antillen of in Suriname geweest. "Het stond vaak op mijn buitenlandlijst in de tijd dat ik minister was. Als echte calvinist ben ik echter van mening dat je elk overheidsdubbeltje moet omdraaien. Ik vroeg me af waarom iedereen daar naartoe moest en dacht vaak: doe gewoon je werk. Wel kreeg ik in mijn ministerstijd veel te maken met de Antilliaanse gemeenschap, met name die in Rotterdam. Ik heb me uitermate veel zorgen gemaakt om de Antilliaanse kinderen die naar Nederland komen. Nog altijd ben ik van mening dat er echt een goede inburgering dient te zijn om de kansen van deze generatie te verbeteren. Ook als advocaat zag ik veel mensen uit de Surinaamse en Antilliaanse gemeenschap. Als verzekeringsexpert, onder meer in de Bijlmer stond ik moeders bij in huurzaken. Ze wilden hun kinderen geven wat ook anderen hadden, maar konden hun huur niet meer betalen. Ik begreep ze. Kreeg ook begrip voor het matriarchale aspect in deze samenlevingen. Wat mij opviel als advocaat was dat je de kerels vrijwel nooit zag, ik had daar mijn vraagtekens bij, vaak waren ze werkloos. Het is treurig als kinderen niet de gewoonheid ervaren van ouders die samen voor hen knokken."

Amsterdam voorbeeld

"Als stadsbestuur van Amsterdam willen wij een verantwoordelijke hoofdstad zijn. We dienen de juiste attitude te hebben, een voorbeeld te zijn voor hoe we in het leven staan. Het op zoek zijn naar je verantwoordelijkheid wil ik uitstralen naar onze burgers maar ook naar de rest van Nederland. Als stad willen we de jaarlijkse herdenking continueren, zij het in bescheidener mate dan nu en geven we subsidie aan NiNsee, om het behoud van ons gemeenschappelijk verleden. Ik vind dat ook het Rijk dat zou moeten doen. Verder wil ik ten aanzien van het onderwijs dat kennis over deze geschiedenis wordt overgebracht. We mogen het één nooit meer los zien van het ander. Onze burgers zijn enthousiast, dat merken we, er is verbinding en er blijkt veel respect te zijn voor de gemeente Amsterdam. We zijn op de goede weg. Waar ik kansen zie om te praten over deze geschiedenis zal ik dat niet nalaten."

Kansen grijpen betekent voor Van der Laan automatisch dat hij ook de kansen opzoekt. "Ook staatsrechtelijk gezien moeten we ons er niet 'vanaf maken'. Ik vind dat we ons terdege moeten bedwingen in het te gemakkelijk roepen: zoek het zelf uit. Het grootste goed dat we kunnen bieden is het leveren van een bijdrage aan het zelfvertrouwen van elk mens, van een volk als geheel. Want dat is het meest essentiële voor elk mens. Als er iets is wat we van ons slavernijverleden hebben geleerd, is het dat. We hebben de verantwoordelijkheid elkaar daarbij te ondersteunen. Wij als stad steken daarvoor onze nek uit."

"We mogen trots zijn, maar moeten tegelijkertijd blijven praten over de keerzijde."

Oudezijds Voorburgwal 187, gebouwd in 1663. Op vleugelstukken wordt de tabakshandel uitgebeeld door vier, naar wordt aangenomen, slaven.

ÑAPA 2013
Nr. 35

INHOUD

Schitterdende vruchten en zwarte bladzijden 1
Electric Festival 2
Soorten walvisachtigen in kaart brengen 3
Gezondheid 4
Maria College 65 jaar in beweging 5
Cultuur 6
Literatuur 7
Varia
Puzzels 8
Eten & drinken 9
Business
Columns 10
Trainen met trainingsacteurs 11
Business
Rubrieken 12

Colofon

BLADMANAGER
Linda van Eekeres

EINDREDACTEUR
Hans Vaders

ADVERTENTIES
Marloes Tak

VORMGEVING
Wendela Ataliede
Linda van Eekeres
Sarah Kuiper
Oscar Vanegas

Aan deze Ñapa werkten mee:
Marja Berk
Monique Casimiri
Verele Ghering
Hans de Haan
Jordi van den Heiligenberg
Eline Lotter Homan
Erik van Kampen
Brede Kristensen
Shakti-Aroena Lakhi
Judice Ledeboer
Roxanne Martha
Wouter Mol
Milangela Plaate
Jan de Ruijter
Victorine Stille
Elton St. Jago
Marcel Truyens
May Voges
Mineke de Vries
Geert Weber
Miriam de Windt
Ken Wong

Ñapa is een publicatie van:
Uitgeverij Amigoe NV
Scherpenheuvel z/n
Curaçao

Tips voor de redactie?
Bel 736-9050
Email napa@amigoe.com

Adverteren?
Bel Marloes Tak
736-9050 / 516-7377
advertentienapa@amigoe.com

Uitgelicht

ELECTRIC FESTIVAL

Het eerste Electric Festival op Aruba was afgelopen weekeinde een groot succes. De vrijdag en zaterdag waren met 5000 bezoekers per dag uitverkocht en op zondag kwamen ook nog eens 2500 bezoekers naar het evenement. Er waren veel bezoekers uit Venezuela en ook uit Colombia, Curaçao, de Verenigde Staten en Canada. Dj Chuckie was één van de hoofdacts en gitaarlegende Slash gaf bij hem een gastoptreden. Andere acts waren onder anderen Erick Morillo en Connor Cruise, de adoptiezoon van Nicole Kidman en Tom Cruise. Het festival was een voorproefje van een groter evenement dat eind juni volgend jaar plaats moet vinden op Aruba.
Foto's: Ramsay Soemanta (website soemanta.com)

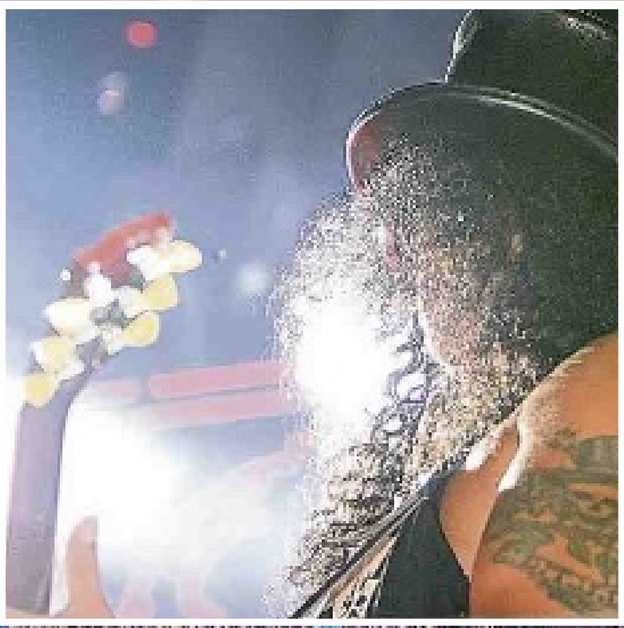

Foto van de week

Ook in het rijk der dieren is ijdelheid blijkbaar troef. Maar toch nog een verrassing wanneer je weg wilt rijden en een jonge leguaan zich spiegelt in je autoruit!

Heeft u een mooie foto? Stuur hem naar napa@amigoe.com

Thuis

'Werelddealweken'

Monique Casimiri

Best leuk die KLM-werelddealweken. Ik wacht met spanning en beven af wat de aanbieding is. Ik heb nog niet zolang geleden een aanbieding voorbij zien komen. Met meer dan vier personen reizen, dan kunnen wij u tickets aanbieden voor 440 euro per persoon. Nu willen wij met de kerst best met meer dan vier personen komen, dus gingen we het internet op om deze mooie deal te zoeken. Nergens meer te vinden. Niet getreurd, de KLM-werelddealweken zijn er en die hebben ook mooie aanbiedingen. En inderdaad. Voor 500 euro kan je naar Curaçao vliegen. Dat is dan iets duurder, dan de 440 euro die we eerst zagen, maar nog steeds te betalen. Snel zijn we gaan kijken, want stel je voor dat alle stoelen vergeven waren of dat we ook deze deal niet meer terug zouden kunnen vinden. Kopje thee erbij, koekje ernaast, muziekje op de achtergrond en met één druk op de knop zagen we de aanbieding op ons scherm verschijnen. Het staat er echt, voor 500 euro naar Curaçao. Even kijken in welke periode? Ja, ook in december. We scrollen verder en vullen onze gegevens in. Datum van vertrek uit Amsterdam en de terugvlucht. Hoeveel personen en we moeten even wachten.

Ik val zowat van mijn stoel als ik de totaalprijs in beeld zie verschijnen. Kitjing, 6.384,29 euro. Of je een emmer leeggooit. Ik denk nog dat ik een typefout heb gemaakt en teveel personen heb ingevoerd, dat ik 12 volwassenen wil meenemen op de reis, maar niets is minder waar. Als ik mijn handelingen herhaal kom ik weer op dit totaalbedrag uit. Wat blijkt, de KLM-werelddealweken gelden niet in de periode dat wij werkende burgers met schoolgaande kinderen, schoolvakantie hebben. Niet met kerst, maar ook niet in de herfstvakantie of carnavalsvakantie.

Nadat ik enigszins bekomen ben van de schrik en de teleurstelling die acuut een rol is gaan spelen bel ik een vriendin die bij een reisbureau werkt en vraag haar welke tickets nu echt het goedkoopst zijn in de kerstperiode. Ze heeft ze goedkoper gevonden, iets minder dan de helft goedkoper, 3762 euro. Nog steeds niet te betalen.

Ik heb een beter idee. Je kunt je vlucht verdienen. Er zijn zoveel mensen met talenten aan boord. De mevrouw die altijd poetst bij anderen thuis wil best onderweg een keer een doekje over de wc's halen en die meneer die hard aan de weg timmert om stand-up comedian te worden, mag die a.u.b. even komen oefenen aan boord. Ik sta zelf voor de klas, ik kan uw kinderen bijles geven onderweg, daarmee slaan we meteen twee vliegen in één klap, en de kinderen worden wijzer en ze worden opgevangen. Mag ik dan mijn kind tegen gereduceerd tarief meenemen? Hebben we nog zangers aan boord, dan heeft de stand-up comedian ook even pauze, en als die mevrouw op rij veertien, die mevrouw die er zo afgetraind uitziet een paar oefeningen met u samen doet, dan loopt niemand het risico op trombose. Ik stel voor dat de KLM voortaan niet meer vraagt wat uw leeftijd is, maar wat uw beroep is en aan de hand van uw beroep krijgt u een persoonlijk aanbod voor een ticketprijs.

Soorten walvisachtigen in kaart brengen

Groepen dolfijnen zwemmen langs de kusten van het eiland, maar ze worden niet altijd 'gespot', tenzij ze dicht langs de kust komen of wat verder op zee zwemmen. Om de aanwezigheid, de trek, de soorten walvisachtigen en de aantallen die in het Caribische gebied voorkomen in kaart te brengen is het SCCN (Southern Caribbean Cetacean Network) in 2009 opgericht en werkt de organisatie samen met vergelijkbare organisaties op Aruba.

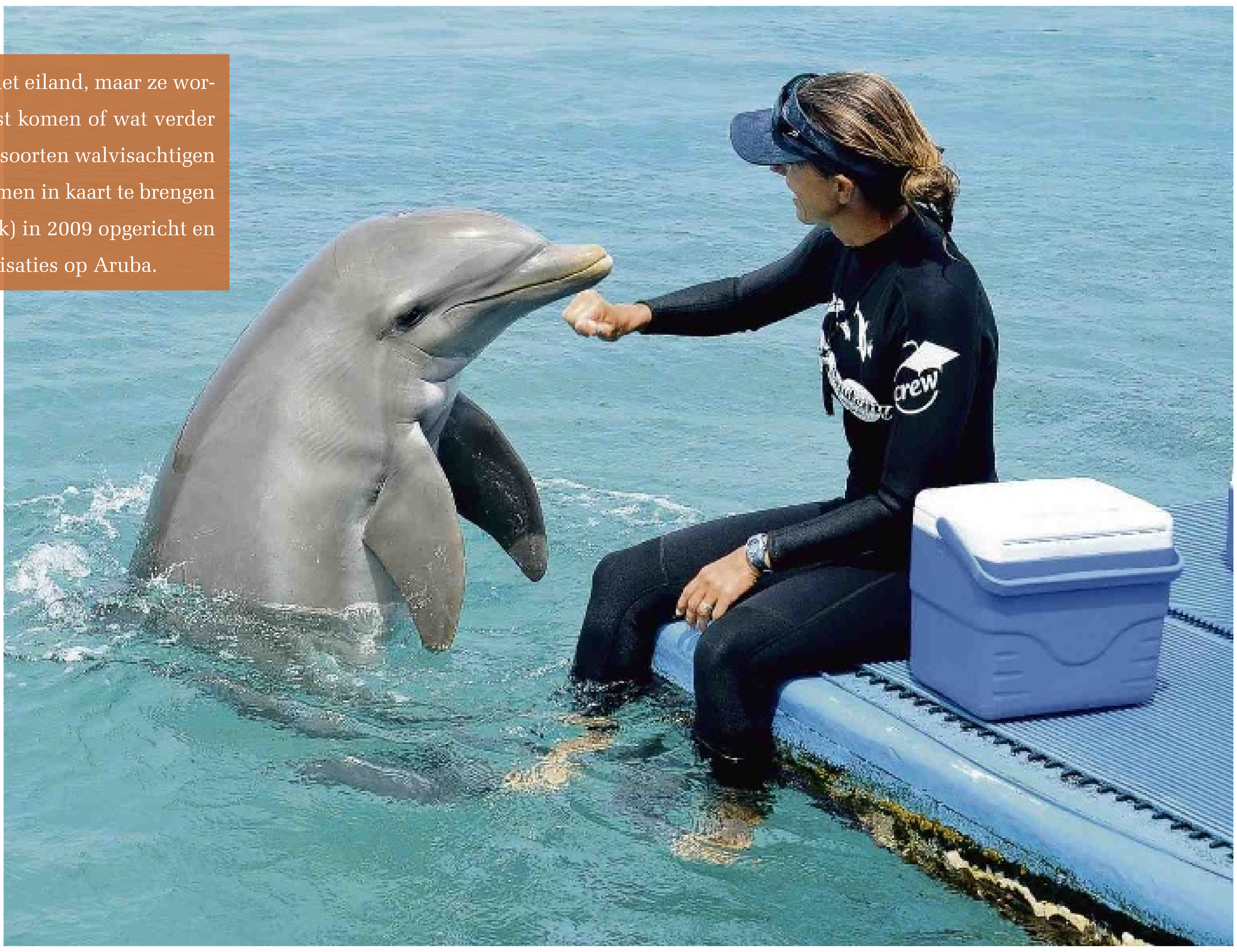

Tekst: Judice Ledeboer Foto's: Ken Wong

De organisatie houdt zich bezig met het bevorderen van onderzoek, het verbeteren van het bewustzijn over en bescherming van zeezoogdieren en hun leefomgeving wereldwijd met de nadruk op de bevolking en de habitats in het zuidelijke Caribische gebied. De SCCN wordt ondersteund en werkt samen met de Dolphin Academy/Sea Aquarium, het Mote Marine Laboratory (Florida) en het ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur op Curaçao. Ze werken ook nauw samen met het ECCN (Eastern Caribbean Cetacean Network) en het Smithsonian Marine Mammal Laboratory in Washington DC.

De doelstellingen van de SCCN (zie kader) zijn in lijn met de prioriteiten die in het Marine Mammal Action Plan (MMAP) voor het Caribisch gebied zijn vastgesteld. Hierin staan de maatregelen die genomen moeten worden in de speciaal beschermde gebieden en ze volgen het wilde dieren-protocol (SPAW).
In het bestuur van de stichting zitten twee wetenschappers, George Kieffer en Aimee Brown en hun kennis en ervaring wordt gebruikt om de doelstellingen van de stichting te halen. Kieffer is bioloog en kreeg speciale belangstelling voor walvisachtigen toen hij als dolfijnentrainer werkte en onderzoek deed als wetenschapper bij het Roatan Institute for Marine Science (RIMS) in Honduras. Hij weet vooral veel van de tuimelaars (kust en diepwater), een dolfijnensoort, die ook voorkomt in de wateren rond Curaçao, Aruba en Bonaire. Hij kwam naar Curaçao toen het Sea Aquarium werd uitgekozen om een educatief programma op Curaçao op te zetten. Het Sea Aquarium heeft een 'open-water-systeem', wat inhoudt dat vers zeewater continu op een natuurlijke manier de lagunes inkomt.
Amy Brown is al negen jaar als dolfijnentrainer en onderzoeker werkzaam bij de Dolphin Academy. Ze begon in de Verenigde Staten als dolfijnentrainer waar ze zoölogie studeerde met als specialiteit het gedrag van dieren. Ze wilde al als klein kind met dolfijnen werken en haar droom is nu werkelijkheid geworden. Ze is dag en nacht bij de Dolphin Academy te vinden en beschouwt de dolfijnen als haar kinderen.

Gestrande griend Jan Thiel
De SCCN kreeg in 2009 bekendheid na de stranding van Captain Sully, een griend (pilot whale). Hij strandde bij Jan Thielbaai op 14 juli 2009. De experts op het gebied van walvisachtigen schoten te hulp en ontdekten dat de griend uitgehongerd en uitgedroogd was. Hij had een tekort aan mineralen en men kwam er veel later achter, toen hij niet meer in Jan Thiel was, dat hij niet kon horen. Hij had ook geïnfecteerde wonden aan een vin. Er werd besloten om de griend te 'genezen' en om hem sterk te maken om weer terug te gaan naar de groep in het wild. Een stuk van het water bij Jan Thiel werd afgescheiden om Sully rust te geven. Hij kreeg medicijnen en een leger van vrijwilligers hielp dag en nacht om de gestrande griend in de gaten te houden. Hij ging weer eten en hij werd getraind om weer in open water te zwemmen door achter een boot aan te zwemmen. Men moest wachten op een wilde troep grienden om hem terug te laten keren naar zijn soortgenoten en toen er in november 2009 een groep dichtbij Curaçao werd waargenomen deden de professionals en de vrijwilligers er alles aan om Sully weer te laten aansluiten.
Sully heeft wel meegezwommen met de groep, maar is uiteindelijk niet met ze meegegaan en kwam terug om achter de boot weer naar Jan Thiel te gaan. Kwam dit door zijn gehoorprobleem? We weten het niet. In november 2009 is Sully naar het bekende zee-aquarium Sea World San Diego getransporteerd, waar ze al twee grienden hadden. Helaas overleed hij in mei 2012.
Brown: "Voor ons was de stranding, de verzorging, hem proberen terug te brengen naar zijn eigen soortgenoten, een project dat toch succesvol genoemd kan worden. Het idee was nooit om hem te houden. Het doel was altijd om hem terug te brengen naar zee. We hebben heel veel geleerd."

Soorten in kaart brengen
Franka Oosterwaal, Sheilagh Bangma en Bert Nienhuis zijn de executive officers van de SCCN. Oosterwaal houdt zich bezig met beleidsmatige en uitvoerende zaken. Zij wordt enthousiast ondersteund door de vrijwilligers Bangma, projectleider educatie en Nienhuis die de website verzorgt. Thans zijn zij bezig om de SCCN meer bekendheid te geven en om de bevolking te betrekken bij onderzoek naar het wel en wee en het leven van de walvisachtigen in de wateren van Curaçao.
"Het is belangrijk om in kaart te brengen welke soorten er zijn en hoe hun trek is omdat het erop lijkt dat het aantal dolfijnen en walvissen dat langs de kust van Curaçao trekt afgenomen is en daar hebben we de vrijwilligers bij nodig. We hebben onlangs een groep dolfijnen gespot bij Bonaire en die groep was eerder alleen bij Curaçao gezien. We willen weten hoe dat komt. Is het het water? Vindt er vervuiling plaats? Is er een tekort aan voedsel? We weten het niet."
Kieffer, Brown en Oosterwaal spreken alle drie hun zorg uit over de kwaliteit van het water als het stormt of als de wind 'verkeerd' staat. Dan komt er behoorlijk veel vieze troep richting de kust en dat stroomt dan ook het Sea Aquarium in. Dit is zeer slecht voor de dolfijnen en de andere vissen die er zijn. Eén van de speerpunten in de bewustwordingscampagne is om de bevolking te laten zien wat er met afval gebeurt als dit in zee terecht komt. "Er moet meer aan recycling gedaan worden. We moeten de mensen leren hoe ze beter kunnen recyclen en we willen in eerste instantie de ouders benaderen. Zij moeten hun kinderen tenslotte leren hoe ze met afval behoren om te gaan. We moeten de bevolking liefde voor de zee bijbrengen. Het eiland wordt tenslotte omringd door die zee."

Bewustwordingscampagnes
Momenteel is de stichting bezig bewustwordingscampagnes op te zetten. Een aantal duikscholen is al begonnen, er vinden regelmatig grote duik-clean ups plaats om het afval dat op de bodem van de zee ligt te verwijderen. Oosterwaal: "Men moet zich afvragen hoe belangrijk het toerisme voor Curaçao is. Het eiland heeft een unieke flora, fauna en onderwaterwereld, maar als we daar niet goed voor zorgen is er straks niets meer." Brown vult aan: "De toeristen vinden de flamingo's, leguanen en schildpadden geweldig! Mensen komen uit New York om onze leguanen te zien. Willen we die hier behouden? En willen we de zee schoon houden? Wat gaan we daar aan doen?"
Ook een paar heftige stormen in de afgelopen jaren hebben veel schade aangericht. Er zijn veel minder vissen in de zee. "Hoe komt dit, vragen we ons af", zegt Oosterwaal. Tegenwoordig wordt er ook meer op rifvissen gejaagd en dat is een slechte zaak. Rifvissen eten de algen van de koralen. Omdat er minder rifvissen zijn groeien er meer algen op de koralen en zo gaat dat koraal dood.

Foto's maken
De steun die de SCCN vraagt aan de bevolking is om, als men op zee dolfijnen of andere soorten walvisachtigen ziet, dat te melden aan de SCCN. En indien mogelijk om foto's te maken. De foto's zijn belangrijk omdat men dan ook kan zien wat voor soort walvisachtige het is. SCCN vraagt om foto's van de rugvin en het hoofd van de dolfijn of walvis. Het liefst in RAW vanwege de kwaliteit. Houd daarbij de zon in de rug, zodat er geen tegenlicht is. Gevraagd wordt datum, tijd, plaats en grootte van de groep te noteren. Voor meer details is een 300-400 mm telens goed.
"Wij als wetenschappers kunnen niet overal zijn en niet alles zien. Daarom doen we een beroep op iedereen die zich op, bij en onder water begeeft. Duikers, vissers, zwemmers, recreanten en mensen die vanuit hun beroep veel op het water zitten. We moeten samenwerken en samenwerkingsverbanden zoeken. De mens weet niet hoe het gesteld is met de oceaan en daar is onderzoek voor nodig", aldus Brown.

Vrijwilligers gezocht
De stichting is dus op zoek naar vrijwilligers. Er is een beleidsplan gemaakt om de doelstellingen en de projecten van de SCCN te implementeren. De vrijwilligers mogen zelf aangeven wat ze willen doen. Fundraisingsbijeenkomsten organiseren, projecten begeleiden, op zee foto's maken, veel is mogelijk. Voor meer informatie kan iedereen die belangstelling heeft om als vrijwilliger te gaan werken of die meer informatie wil hebben over bijvoorbeeld acties contact opnemen met Franka Oosterwaal via telefoonnummer 5171664. Indien iemand een melding wil doen van dolfijnen of andere walvisachtigen die rond de eilanden zwemmen kan gebeld worden naar 5222262.
Een project dat momenteel plaatsvindt is een programma voor kinderen van 8 tot12 jaar. De kinderen krijgen informatie over dolfijnen, dieren in de zee en de natuur (tot eind augustus). Oosterwaal: "We willen ook starten met een SCCN-kinderclub. Kinderen kunnen ambassadeurs van het eiland worden. Voor informatie over dit initiatief kan men bellen met 5159651. En voor de geïnteresseerden: er komen allerlei soorten walvisachtigen in de wateren rond de eilanden voor. In september 2007 zelfs een orca. In februari 2012 dreef er zeven mijl uit de kust van Aruba een dode walvis die werd opgegeten door haaien. Spectaculaire foto's zijn op de website te zien: sccn-curacao.org

Doelstellingen van de SCCN

- Uitbreiding van kennis met betrekking tot walvisachtigen in het zuidelijke Caribische gebied;
- Het bevorderen van de bescherming van walvisachtigen en hun habitats in het zuidelijke Caribische gebied;
- Het bevorderen en vergemakkelijken van onderzoek naar de toestand van walvisachtigen in het zuidelijke Caribische gebied;
- Om een netwerk op te zetten indien er walvisachtigen 'stranden'.

Walvisachtigen

Dolfijnen en walvissen behoren tot de walvisachtigen en komen in de wateren rond Curaçao en de andere Caribische eilanden voor, vooral dolfijnen.
De walvisachtigen lijken op het eerste gezicht op vissen. Het zijn echter zoogdieren die in hoge mate zijn aangepast aan het leven in het water. Ze zijn vrijwel onbehaard, hebben een gestroomlijnd lichaam en vinvormige voorpoten. Zoals alle zoogdieren ademen ze met longen, zijn warmbloedig en zogen hun jongen.

Informatie: www.wnf.nl

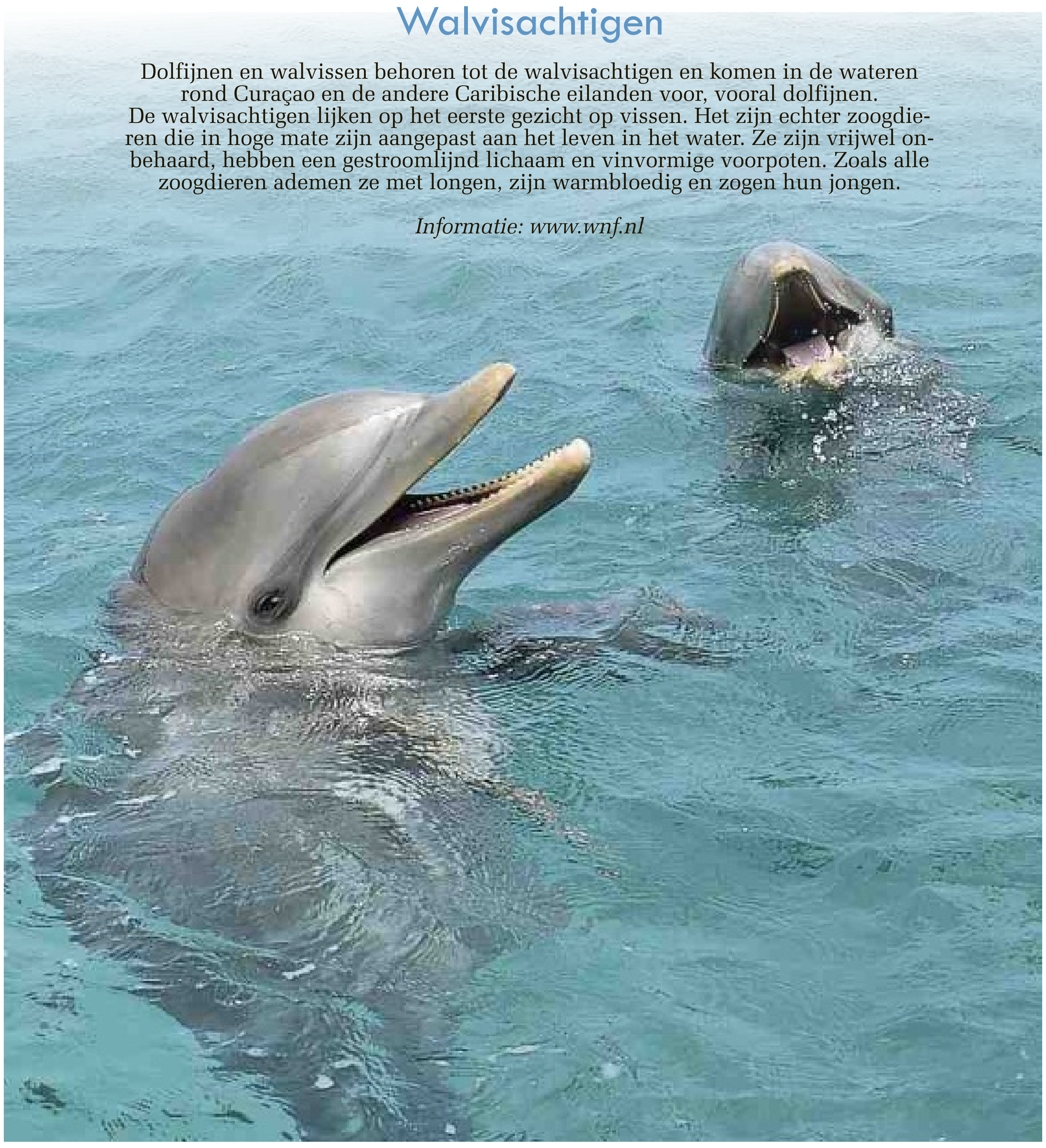

Medisch

Vliegtuigtrombose

Een bijzonder aspect van het leven op Curaçao is dat veel inwoners heen en weer naar Nederland vliegen, vaak voor familiebezoek. Dit zijn vluchten die langer duren dan 8 uur. Vooral oude, dikke en lange mensen - ook als zij gezond zijn - lopen dan kans op het krijgen van trombose tijdens deze lange vluchten. Het komt niet veel voor, maar toch... en een gewaarschuwd mens telt voor twee. Vandaar dit onderwerp.

Tekst: Hans de Haan

Trombose is een aandoening waarbij er bloedpropjes in de bloedvaten ontstaan. Onder normale omstandigheden krijgt bloed niet de kans om te stollen omdat het constant goed in beweging is. Als het lichaam echter gedurende lange tijd te weinig beweging krijgt, kunnen bloedpropjes ontstaan in de benen die de doorgang en dus de afvoer van het bloed in de aderen belemmeren. Wanneer zo'n propje (trombus) loslaat en zich in de aderen gaat verplaatsen naar een ander deel van het lichaam, zoals de longen, het hart of de hersenen, kan daar een afsluiting ontstaan van een belangrijk bloedvat in die organen. Het gevolg kan respectievelijk een longembolie, een hartinfarct of een beroerte zijn.
Volgens onze bloedsomloop moet het bloed in ons lichaam via onze benen weer terug naar het hart stromen en spierbewegingen in de benen helpen dit proces; te lang stilzitten houdt dit proces tegen. De medische benaming van dit verschijnsel is 'diep-veneuze trombose', maar het wordt ook wel gekscherend het 'economysyndroom' genoemd, naar de zitplaatsen met weinig beenruimte in de 'economy class'. Volgens sommige studies is de beperkte beenruimte niet de enige factor voor vliegtuigtrombose. De atmosfeer in het vliegtuig is waarschijnlijk ook van grote invloed.

Droge lucht
Uit een onderzoek van het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC) van 2006 kwam naar voren dat een tekort aan vocht een factor zou kunnen zijn die meespeelt bij het ontstaan van vliegtuigtrombose. De atmosfeer in het vliegtuig bestaat namelijk uit hele droge lucht en ook de cabinedruk heeft hier mee te maken. Het advies is daarom om in het vliegtuig veel te drinken; sla dus geen drankje af wanneer de stewardess dit aanbiedt. Door meer ingenomen vocht, stroomt het bloed gemakkelijker door het lichaam. Drink bij voorkeur geen koffie en alcohol, aangezien dit juist vocht onttrekt aan het lichaam. Een bijkomend voordeel van veel drinken is dat men wat vaker naar het toilet moet, wat juist een mooie gelegenheid biedt om even op te staan en te gaan lopen.

Hoe groot is het risico?
In principe loopt iedereen risico tijdens een lange vliegreis en wel gemiddeld driemaal meer dan gewoon op de grond. Dat is niet heel veel, want volgens de statistieken treft trombose per jaar maar twee op de duizend mensen. Vliegtuigtrombose treft naar schatting één op de twee- tot vijfduizend reizigers. Er zijn echter groepen mensen die een verhoogd risico hebben: in het algemeen zijn dit 65-plussers, mensen die al een keer trombose hebben gehad of bij wie het in de familie voorkomt, dikke mensen, zwangeren, mensen die worden behandeld voor kanker en zij die een hormoonvervangende medicatie of de 'pil' gebruiken. Sinds het recente promotie-onderzoek van Linda Flinterman aan de LUMC weten we nu ook dat lange mannen en vrouwen een verhoogd risico hebben op trombose: mannen langer dan 2 meter driemaal hoger en vrouwen langer dan 1.80 meter tweemaal hoger. Dit is ook wel logisch, want in erg lange benen stroomt het bloed veel trager met meer kans op stolling.
Veel mensen denken dat rokers ook een verhoogd risico hebben, maar dat is onjuist. Een hoog cholesterolgehalte, hoge bloeddruk, suikerziekte en aderverkalking spelen bij vliegtuigtrombose (vrijwel) geen rol.

Herkenning en behandeling
Vliegtuigtrombose ontstaat door een samenspel van allerlei factoren, maar hoe precies, is nog een raadsel. Bij iedereen in het vliegtuig ontstaan dezelfde veranderingen in het stollingssysteem van het bloed, maar bij de meesten heeft dat geen gevolgen; waarom dan wel bij die ene passagier?

De trombose begint meestal met pijn en een wat opgezet been, meestal aan één kant. Soms worden mensen wat kortademig en gaan ze hoesten. Als er sprake is van longembolie, kan het opgehoeste sputum wat rood zien door bloed. Verradelijk is overigens dat de trombose niet alleen tijdens de vlucht kan optreden, maar ook nog tot acht weken erna, als niemand daar meer op bedacht is. Onderzoek met geavanceerde apparatuur heeft overigens uitgewezen dat bij veel mensen tijdens de vlucht piepkleine stolseltjes kunnen ontstaan in de beenaderen, maar kennelijk lossen die - door het vele lopen na aankomst - snel weer op.

De behandeling van trombose begint met het toedienen van heparine-injecties, wat wordt gevolgd door een 3 à 6 maanden durende anti-stollingsbehandeling. Dat gebeurt allemaal ambulant, maar in geval van een longembolie vindt wel een korte opname plaats in een ziekenhuis. Na het krijgen van een trombosebeen, moet twee jaar een steunkous worden gedragen.

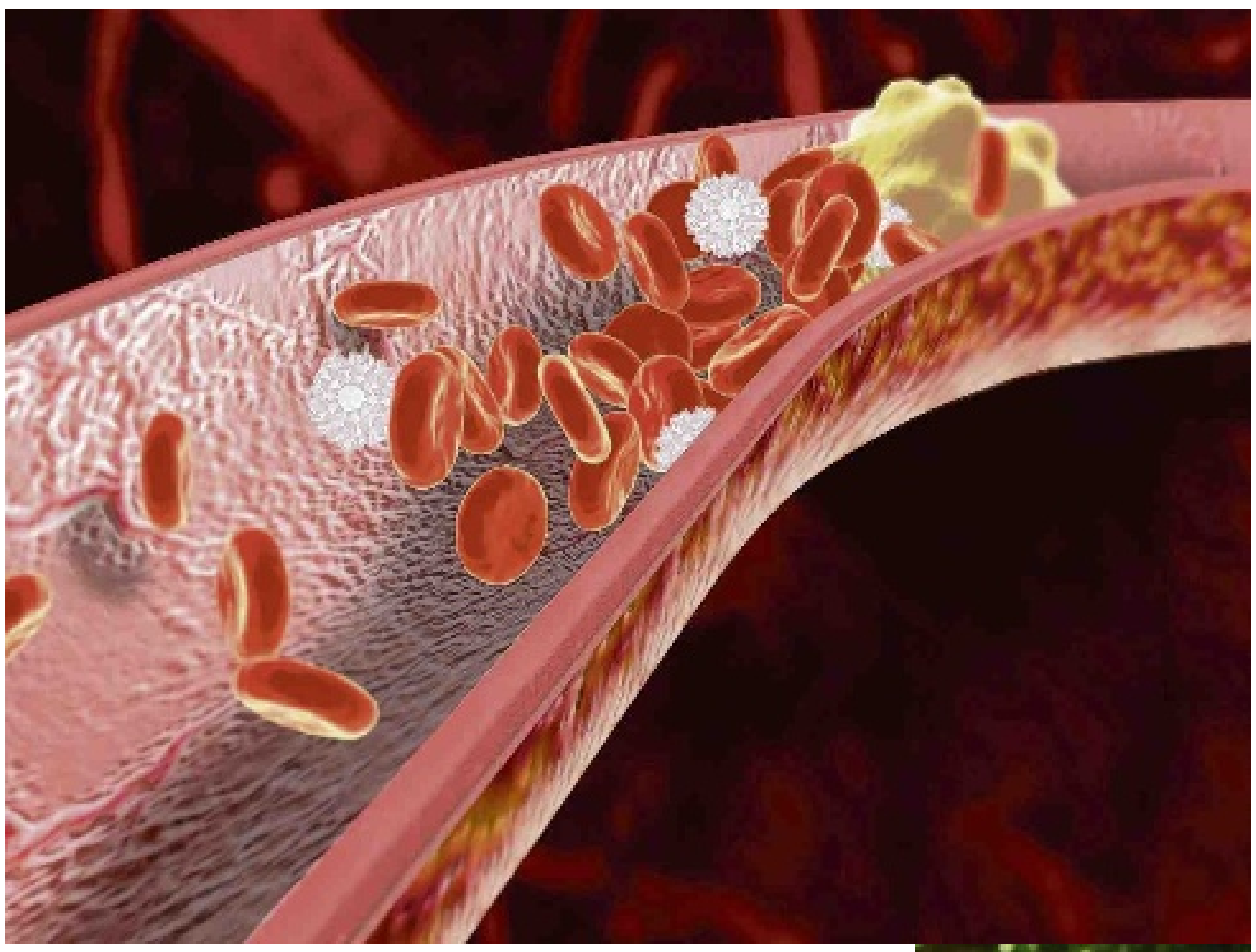

Een illustratie die duidelijk moet maken hoe een bloedprop in een ader de weg blokkeert. Een bloedpropje kan loslaten en een longeembolie, hartinfarct of een beroerte veroorzaken.

Preventie
Door een goede voorbereiding, het innemen van voldoende vocht en regelmatige beweging tijdens de vlucht, wordt de kans op het krijgen van vliegtuigtrombose aanzienlijk verkleind. Personen met een duidelijk verhoogd risico, bijvoorbeeld omdat zij al eens trombose hebben gehad, dienen zeker hun huisarts te raadplegen over de vraag of ze eventueel stollingsremmers zouden moeten innemen.

Tot de voorbereiding hoort ook de keuze van losse en gemakkelijk zittende kleding en zeker niet een strakke spijkerbroek die de delen van de benen kunnen afknellen. Er wordt verder aanbevolen geen slaappillen in te nemen of veel alcohol te drinken, want in diepe slaap beweegt men nauwelijks. Tenslotte, zeker elk uur even opstaan en rondlopen, door de knieën zakken, op de benen wiebelen en vooral de kuitspieren aanspannen.

Zomaar gekochte steunkousen zijn zinloos. Vaak zitten ze te strak waardoor ze juist trombose uitlokken.

Wat mogelijk helpt, zijn speciale, op maat gemaakte kousen, die strak om de enkel en wat losser om de knie zitten, maar het is niet bewezen of dit wel zinvol is.
Op de vluchten tussen Curaçao en Nederland zijn stoelen beschikbaar in een comfortklasse of stoelen met meer beenruimte bij de nooduitgangen, waarvoor wel extra betaald moet worden. Voor reizigers met een tromboserisico of lange mensen, is dit wellicht een optie.

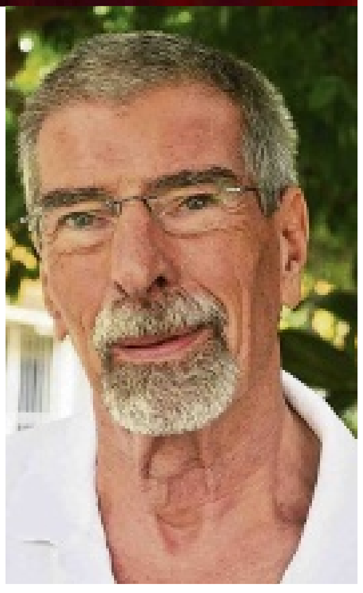

Hans de Haan is arts en jarenlang actief geweest als medisch adviseur bij diverse instanties.

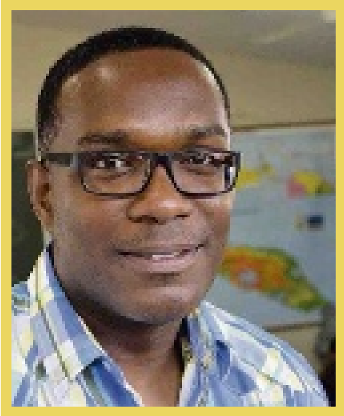

Work & Travel met Elton

Bezoek aan Genua, Monaco en Nice: Buongiorno!

Tijdens mijn verblijf in Pietra Ligure maakte ik gebruik van de gelegenheid om de omgeving te verkennen. Bijna heel Ligurië is eigenlijk een beetje hetzelfde: Kleine stadjes langs de kust (zoals Alassio, Savona en Finale Ligure), waar voornamelijk Italiaanse toeristen uit Turijn en Milaan voor het strand komen. Uitzondering is bijvoorbeeld Cinque Terre: Vijf kleine, kleurrijke dorpen langs de rotsachtige kust die je allemaal door middel van een wandelroute kunt bezoeken. Cinque Terre bezocht ik in 2007.

Genua is de hoofdstad van Ligurië. Met meer dan 600.000 inwoners is het in grootte de zesde stad van Italië. Genua wordt vaak overgeslagen door toeristen die eerder naar bijvoorbeeld Rome, Florence, Milaan en Venetië gaan. Ik wist niet wat ik van de geboorte-stad van Columbus en de belangrijkste havenstad van Italië moest verwachten. Ik reed met een Nederlandse familie mee die toevallig ook naar Genua ging voor een dagbezoek. Ik bleef er wel slapen. Genua heeft me aardig verrast. Vooral de historische binnenstad vond ik prachtig qua architectuur. De stad is ook rijk aan musea, inclusief het huisje waar Columbus gewoond heeft.

De stad staat, net als Willemstad, ook op de Unesco-Werelderfgoedlijst. Genua telt veel herenhuizen (paleizen), allemaal met grote, hoge deuren van circa 5 meter. Er zijn tientallen kerken in Genua, maar de kathedraal San Lorenzo vond ik indrukwekkend van binnen met ongelooflijk veel details qua kunst. Ook is er een niet ontplofte Engelse bom te zien, die gedurende de Tweede Wereldoorlog tijdens een aanval op Genua in de kerk terecht kwam. Genua is ook bekend om haar aquarium. Het 'Acquario di Genova' was mijn eerste stop in de stad. Het is een groot aquarium waar je van alles kunt zien zoals pinguins, haaien, piranhas en zeehonden. Genua is zeker een bezoek waard!

Samen met familieleden die uit Nederland waren overgevlogen, bezocht ik Monaco en Nice in Frankrijk; gemakkelijk met de trein te doen vanuit Pietra Ligure.
We maakten een korte stop in Monte Carlo, Monaco, het op één na kleinste land ter wereld met een oppervlakte van 2 vierkante km. Het landje is vooral beroemd om zijn casino, waar je alleen naar binnen mag indien je deftig gekleed gaat, en om de F1 Grand Prix. Het is een rijk landje dat bestuurd wordt door prins Albert II, wiens paleis op een heuvel bezocht kan worden. Er rijden veel mooie, luxe auto's rond en de haven ligt vol met luxe jachten en boten, een beetje decadent dus. Verder is er niet veel te zien.

Nice ligt aan de Côte d'Azur in zuidoost-Frankrijk en is de vijfde grootste stad in het land met circa 1 miljoen inwoners. Ik vond de stad erg mooi, en vooral gezellig met de vele pleinen met kleurrijke terrasjes, cafés en restaurants, onder meer bij de Marché aux Fleurs waar we gegeten hebben. We liepen ook door de brede Avenue Jean Médicine, de belangrijkste winkelstraat van de stad, richting de historische binnenstad. Het strand bij Nice bestaat vooral uit grote, platte stenen maar het water vond ik wel erg mooi en helderblauw. Gelukkig spraken de meeste mensen die we aanspraken een beetje Engels, want Frankrijk staat bekend als een land waar men geen Engels kan of wil spreken. Voor degenen die van kunst houden is Nice een ideale stad met talrijke musea en kunstgalleries. We beklommen de Colline du Château naar de ruïnes van een kasteel waar niet veel meer van te zien is. Er is een groot park op de heuvel waar men komt picknicken en relaxen.

Er is een mooi uitzicht over de stad en over de baai 'Baie des Anges'.

Het volgende verslag komt uit een wat kouder land!

Nice en Baie des Anges, gezien vanuit Colline du Château.

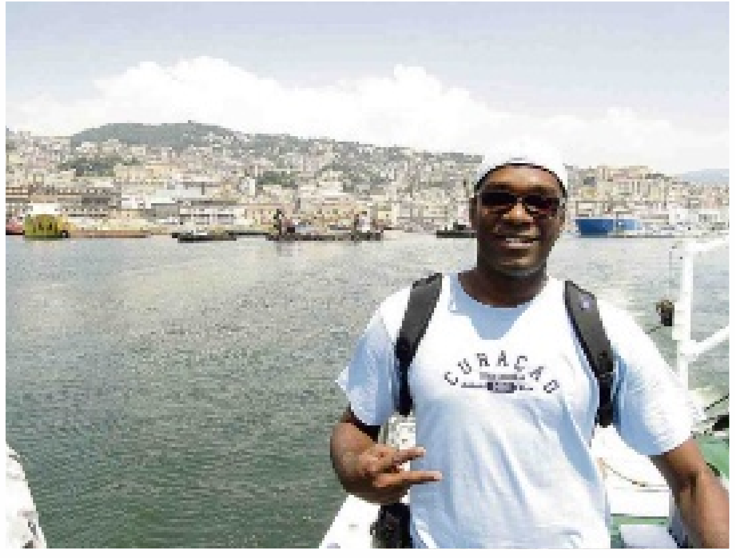

Rondvaart door de haven van Genoa.

Genua, Piazza de Ferrari.

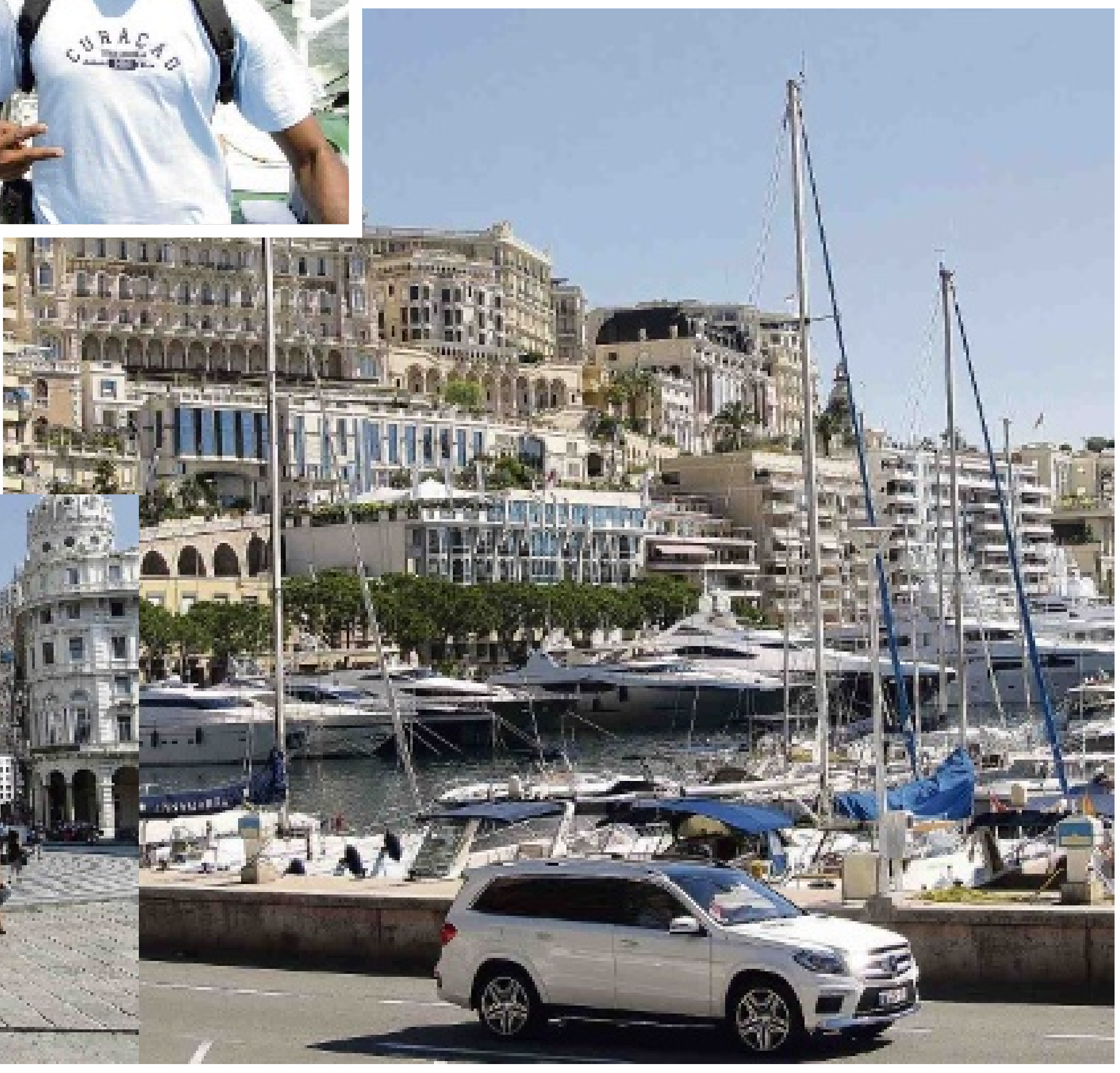

Monte Carlo, Monaco.

Maria College 65 jaar in beweging

Het Maria College viert dit jaar haar 65-jarige jubileum en dat wordt net zoals eerdere lustra weer groots gevierd. Bij een viering hoort ook een terugblik. Gevestigd aan de Gouverneur van Lansbergeweg begon het Maria College eerst als een dependance van het St. Martinusgesticht en werd toen een mulo waar alleen maar meisjes de lessen volgden. Daarna werd het een mavo-school waar ook jongens op zaten maar de meiden toch nog jaren in de meerderheid waren. Tegenwoordig is het een vbso-school.

Tekst: Roxanne Martha Foto's: Ken Wong

Het Maria College heeft vele veranderingen doorgemaakt maar wat steeds hetzelfde is gebleven, is de warmte en waardering waarmee zowel oud-leerlingen als oud-docenten over de school spreken.

Een mooie tijd

De heer Peterson werd in 1977 hoofd van het Maria College, maar was daar al sinds 1970 werkzaam als leraar Engels en decaan. Dat was precies het jaar waarin de mulo werd omgezet in de mavo. In 1977 nam hij het roer over van de onlangs overleden Theo Meyer. De heer Peterson is meer dan twintig jaar werkzaam geweest en omschrijft die jaren als de beste periode uit zijn carrière. "De kinderen op het Maria College waren een beetje ondeugend maar ze waren ook geïnteresseerd in school", aldus Peterson. "Het contact met de leerlingen was zo goed, dat wij als leraren zelfs na school verschillende activiteiten organiseerden. Zo hadden we de schoolclub waar de leerlingen elke vrijdag na school konden komen. Ze konden gitaar leren spelen, leren schilderen en leren schaken. Afscheid van deze school was voor mij heel zwaar. Dat was in 1991. Op mijn laatste werkdag was iedereen inmiddels weg en ik zou de school afsluiten om vervolgens de sleutels aan Cor Jansen te geven. Zij was adjunct-directeur en zou het van mij overnemen als hoofd. Ik ben in mijn eentje het hele schoolgebouw rond geweest en heb in bijna elke ruimte staan huilen als een klein kind. Zo jammer vond ik het dat ik wegging."

Een bijzondere school

Cor Jansen-Van Heeswijk kwam in 1963 bij het Maria College en heeft er dertig jaar gewerkt. Toen ze daar begon was het Maria College een vierjarige mulo en alleen maar voor meisjes. "In die tijd werd er een zogeheten D-Stroom ingevoerd", vertelt Jansen-Van Heeswijk. "Dat was voor kinderen die niet met succes een mulo-diploma zouden kunnen halen, maar wel op een iets lager niveau mee konden komen. Ik ben daar speciaal voor aangenomen. Toen het nog een mulo-opleiding was, waren docenten thuis in alle vakken, dus gaven we ook les in alle vakken. Later, toen het een mavo werd, gaf ik voornamelijk Nederlands en Maatschappijleer. Na verloop van tijd werd ik adjunct-directeur waardoor ik minder uren les gaf. Ik deed onder meer de administratie. En toen hadden we nog geen computers en printers. Alles werd met de hand gedaan. Proefwerken kopiëren deed je met een vloeistofduplicator, dan werden alle blaadjes paars. Het werk op de administratie nam dus veel tijd in beslag waardoor het contact met de leerlingen jammergenoeg ook minder werd."

Volgens Jansen was het Maria College een bijzondere school. "Omdat het één van de oudere scholen was. Het had in de gemeenschap ook een hele goede naam. Vooral omdat de zusters van het Martinusgesticht erbij betrokken waren. Een gedeelte van de leerlingen van Martinus ging in het begin ook naar het Maria College. Het was ook de school waar heel veel kinderen van Banda'bou kwamen. Die stonden soms 's morgens om zes uur al voor de deur, als ze met de eerste bus kwamen. De leerlingen moesten ook op eigen verantwoordelijkheid elke eerste vrijdag van de maand naar de kerk en kregen een kaartje als bewijs dat ze waren geweest. Al gauw ontstond er handel in die kaarten. De laatste twee jaren op het Maria College was ik directeur. Meneer Peterson ging toen bij het Middelbaar Administratief Onderwijs werken."

Van leerling tot directrice

Miram Koster wist altijd al dat ze in het onderwijs wilde gaan werken, maar had nooit gedacht op dezelfde school les te gaan geven waar ze zelf op had gezeten. "Het Maria College is heel belangrijk geweest in mijn leven. Ik heb 33 jaar in dat schoolgebouw doorgebracht. Eerst vier jaar als leerling en jaren later als leerkracht en daarna van 1993 tot en met 2010 als directrice. Het Maria College heeft heel wat veranderingen doorgemaakt waarvan de omzetting van mavo naar vsbo een paar jaar geleden, misschien wel de moeilijkste was. Daarvoor was het zo dat de kinderen uit de zesde klas voor het havo, het mavo. het etao, de lts of huishoudschool slaagden en dan gingen ze naar die respectievelijke school. Toen het vsbo werd geïntroduceerd was het ineens zo dat iedereen die niet voor het havo slaagde naar het vsbo ging. Hierdoor kreeg je een klas bestaande uit leerlingen die verschillende leerniveaus hadden en die gezamenlijk de lessen moesten gaan volgen. Het was voor de docenten dus even aanpassen maar met de toewijding waar het Maria College zo bekend om is, lukt het de docenten nog steeds om het beste uit elke leerling te halen ongeacht zijn of haar niveau."

Mooie toekomst

Nadya Rosa, het huidige schoolhoofd van het Maria College, ziet een mooie toekomst voor zowel de school als voor de jongeren die in de toekomst de school gaan bezoeken. "Ik ben hier in 2010 als adjunct begonnen en zag meteen dat het hele team zich met hart en ziel inzet voor de leerlingen. In de drie jaren dat ik hier ben zijn er steeds veel aanmeldingen binnengekomen en dit geeft aan dat veel jongeren bij ons op school willen komen. Dat bewijst dat we nog steeds goed bezig zijn."

Het huidige schoolhoofd Nadya Rosa

Viering 15 september

De viering van 65 jaar Maria College vindt morgen plaats op het schoolplein. De ochtend begint met een heilige mis van negen tot tien uur, geleid door laiko Rutzen Lucas, voormalig godsdienstdocent op het Maria College. Oud-leerling Kevin Carty zal het 'Ave Maria' zingen en Ernest Willems zingt het 'Hallelujah'. Daarna volgen er toespraken van de voorzitter van de commissie 65 aña Maria College Gerry Archer en van schoolhoofd Nadya Rosa. Na de toespraken is er van half elf tot een uur 's middags een Ban Topa waar oud-leerlingen en docenten onder het genot van een hapje en een drankje herinneringen kunnen ophalen.

Bekende oud-leerlingen

Jeanella Wall (1979-1984) is project-coördinator van 'Kibrando e Gritunan Silensioso' bij Fundashon Bos di Hubentut, een project ter preventie van kindermisbruik. "Ik heb mooie herinneringen aan het Maria College", vertelt Wall. "Daar heb ik een aantal vriendinnen ontmoet onder wie Jeanine Eurelia, Rosa Plaate en Zina Cannegieter met wie ik nu nog steeds een heel goed contact heb. Docenten zoals juffrouw Jansen en juffrouw Koster hebben echt mijn leven beïnvloed. Jufrouw Jansen was streng, maar had haar hart altijd op de juiste plaats. Ze deed er alles aan zodat haar leerlingen goed zouden presteren. Ook juffrouw Koster was streng, maar ik vond haar top in het lesgeven. Ik hield helemaal niet van aardrijkskunde, maar juffrouw Koster wist me toch te stimuleren om het vak onder de knie te krijgen. De gymlessen bij meneer Eufrosina waren een flinke uitdaging. Bij meneer Peterson leerde ik het 'Onze Vader' in het Engels. Dat vergeet ik nooit meer. Wanneer we eenmaal binnen de schoolhekken waren, gingen die hekken op slot en mochten we absoluut niet meer naar buiten. Dat mocht pas weer als de school was afgelopen. Ik weet nog dat we in de pauzes geld gaven aan leerlingen van het er naast gelegen Maria Immaculata Lyceum om een broodje ei, juice of een andere lekkernij te kopen bij de snèk van Chin Behilia. Zij mochten namelijk wel het schoolplein verlaten."

Magali Jacoba (1972-1977) is adviseur geweest van toenmalig minister-president van de Nederlandse Antillen Emily de Jongh-Elhage. Daarna werd ze minister van Justitie en parlementariër. Tegenwoordig is ze docent zorg en welzijn bij het Sentro di Informashon i Formashon na Bienestar di Mucha (Sifma). "Toen ik op het Maria College zat, was wijlen meneer Theo Meyer er hoofd", herinnert Jacoba zich. "Het was een strenge meneer. Het was een school met veel discipline en strikte regels. Daardoor was er vanuit school veel sociale controle. In die tijd vonden we dat niet leuk, maar nu achteraf denk ik dat iedereen die daar op school heeft gezeten heel dankbaar is voor de goede zorgen. En ondanks de strenge controle, het was een leuke school."

Gessele Rosaria-Coffi (1987-1991) zet zich als oprichter en voorzitter van Fundashon Nos Grandinan in voor het welzijn van senioren op Curaçao. "Ik herinner me nog dat ik de eerste dag op het Maria College heel spannend vond. Alles was nieuw. De daarop volgende jaren op het Maria College zijn heel belangrijk voor mijn persoonlijke ontwikkeling geweest. Met name meneer Landburgh en meneer O'Connor. Juffrouw Koster was toen docent Spaans en meneer Peterson was hoofd van de school. Het was iemand die respect kon afdwingen. Als leerlingen hebben we veel schoolfeesten georganiseerd. We gingen vaak na school langs bij de snèk van mevrouw Behilia om een heerlijk broodje gebakken ei, ham en kaas te halen. Ik kan echt heel veel vertellen over het Maria College maar zal ook ruimte overlaten voor andere oud-leerlingen (lacht). Ik kijk erg uit naar de viering van 65 jaar Maria College. Ik ben ook benieuwd hoe het met sommige docenten is."

Eigenaar van de radiostations Easy FM, Radio One en Class FM **Kevin Carty** (1970-1974) zegt vier bijzondere jaren te hebben beleefd op het Maria College. "Enerzijds wil ik geen docenten apart noemen, want ze zijn allemaal belangrijk voor me geweest. Maar er waren drie leerkrachten die mij persoonlijk hebben geraakt. De eerste was soeur Bernard. Toen ik op school zat, was ze al niet meer actief als docent maar was wel elke dag op school en bracht onder meer koffie rond. Deze mevrouw had een uiterst serene uitstraling. Ik geloofde echt dat ze er voor het welbehagen van de medemens was. Jufrouw Jansen gaf Nederlands. Zij heeft me het belang van literatuur bijgebracht. Door haar heb ik geleerd dat er een belangrijke relatie is tussen het geschreven woord en het leven. En dan was er meneer Peterson. Ik heb bij hem tijdens de schoolclub gitaar leren spelen. Zonder de schoolclub was ik er nooit achter gekomen dat ik het in me had om muziek te maken." Dat is een belangrijke ontdekking geweest want later zat Carty in de band Survival die in de jaren 80 en 90 razend populair was op Curaçao. De band treedt tegenwoordig nog steeds op.

Lodewijk Daniël Gerharts

Lodewijk Daniël Gerharts, geboren in Nederland in 1901, kwam in 1926 naar Curaçao en vestigde zich in 1931 op Bonaire. 'Mijnheer LD' was 50 jaar lang een pionier op velerlei gebied, een succesvol ondernemer en een man met visie: hij haalde de KLM naar Bonaire en bouwde het eerste toeristenhotel van het eiland. Het is dit jaar, op 31 oktober, 30 jaar geleden dat hij overleed (1983). In de jaren daarvoor had hij zijn memoires op papier gezet. Deze werden nooit eerder gepubliceerd. Hierbij volgt daaruit een hoofdstuk, samengesteld door Evert Bongers. Publicatie met toestemming van Hugo Gerharts.

De KLM en Bonaire

In juli 1934 was ik in Nederland. In die tijd waren er berichten in de kranten dat de K.L.M. in de maand december met een Fokkervliegtuig naar Curaçao zou vliegen. En ik slaagde er in de heer Plesman, de KLM-directeur (en oprichter) op het Leidseplein te Amsterdam te spreken te krijgen. Ik vertelde de heer Plesman dat ik van de tocht naar Curaçao had gelezen en ik vroeg hem of hij ook Bonaire zou gaan bedienen. Het gesprek ging toen ongeveer als volgt verder:

'Bonaire, wat is dat?'

'Het is een eiland, ongeveer 42 mijl van Curaçao, meneer Plesman.'

'Hoeveel inwoners heeft het?'

'Ongeveer zes duizend, meneer Plesman.'

'Zes duizend? Zes duizend! Denk je dat ik voor zes duizend mensen ga vliegen?'

'Natuurlijk niet, meneer Plesman, maar U gaat er toeristen heenbrengen. Kijk deze foto's maar eens.'

Plesman nam het albumpje, dat ik altijd bij mij had, aan. Begon nog eens vooraan. En toen klonk: 'Dat doen we.'

We hebben toen nog wat gepraat over Bonaire en de andere eilanden en ik ging dolgelukkig weg met de belofte van de KLM-baas dat wij niet vergeten zouden worden. Maar we hadden geen vliegveld.

Terug in Bonaire zijn we gaan kijken waar een vliegveld zou kunnen worden gemaakt. Er werd gedacht aan de plantage 'Bolivia', het terrein bij 'Subi Blanco' en het oostelijke deel van de Plantage 'Aruba'. Openbare Werken van Curaçao, dat alvast in de arm werd genomen, koos Subi Blanco uit, omdat het tussen Kralendijk en Rincon lag. Ik naar Gouverneur van Slobbe.

'Naar Bonaire vliegen? Iedereen vaart, neen, daarvoor voel ik niets.'

'Ja maar, Excellentie, iedereen vaart, dat is waar, omdat er geen vliegtuigen zijn. Maar het vervoer van normale passagiers is nog niet zó belangrijk als het vervoer van zieken. Wanneer nu iemand ziek is en naar Curaçao moet gaan voor een spoed-operatie, gaat de patiënt meestal met een zeilscheepje. Het gebeurt dan nog wel eens dat zo'n reis niet kan worden doorstaan en de patiënt niet meer opgenomen behoeft te worden. Met een vliegmachine is de patiënt in een uur tijds in het ziekenhuis te Curaçao.'

En dát argument deed het hem. Bonaire kreeg fl. 10.000.- om een landingsstrip te maken. Later werd dit bedrag verhoogd.

We waren nu allen in spanning hoe de eerste landing van de Fokker 'Snip' zou verlopen.

Het terrein dat uitgekozen werd, was volgroeid met struikgewas en de weg van Kralendijk naar Rincon liep er doorheen. Het was 475 meter lang en het zou nooit verlengd kunnen worden, omdat het terrein, dat aan de oostzijde er op aansloot, tamelijk hellend omlaag ging. De deskundigen van Openbare Werken van Curaçao waren van mening dat de 'Snip' wel over het terrein zou kunnen taxieën, doch dat voor de landing en het opstijgen een verharde strook moest worden gemaakt van ongeveer 100 meter lengte. Dat werd gedaan met diabaas, die stevig met stampers aangestampt werd.

Oude mensen die daar in de buurt woonden, waarschuwden ons dat het terrein niet veilig was, want er zouden Urujaans in de regentijd zijn en het vliegtuig zou daar wel eens in kunnen blijven steken. Openbare Werken van Curaçao wuifde deze bezwaren weg.

In 1934, was ik te Curaçao en ik wilde met spoed naar Bonaire. In het begin van dat jaar was te Aruba de 'Caraibische Vliegdienst' opgericht met een zespersoons amphibie transportvliegtuig, die een geregelde dienst tussen Curaçao en Aruba onderhield. Het vliegtuig was te Curaçao en de piloot woonde in de Penstraat. Ik daarheen en vroeg of hij te Bonaire op een voetbalveld kon landen. Oh, ja dat kon best. En of hij mij naar Bonaire wilde brengen. Dan moest ik een paar dagen wachten, want de machine was in reparatie. Ik ben toen maar zeilend naar Bonaire gegaan. Kort daarna verdween de vliegmachine op een tocht van Aruba naar Curaçao, met vier personen.

(Volgende week: de eerste landing op 'Subi Blanco')

Plesman 1935

Inspiratie

Door de ogen van de kunstenares

Het was eigenlijk de bedoeling dat ze op Curaçao geboren zou worden, maar Jean Girigori kwam al ter wereld op de boot naar Curaçao. Geen wonder dat de boot een terugkerend thema is in haar schilderijen. Voor haar staat het schip symbool voor alle mensen die in de loop van de geschiedenis naar de Caribische eilanden zijn gekomen en die de eilanden gemaakt hebben tot wat ze nu zijn.

Twee werken van Jean Girigori waarin vissen voorkomen. Links Mistica Abundancia en rechts La Divina. Op dat laatste schilderij ook een ander veelvoorkomend thema van de kunstenares: vrouwen.

Tekst: Victorine Stille

Als dochter van een Curaçaose vader en Dominicaanse moeder voelt ze zich op en top kind van de Cariben. De Caribische cultuur is één van de belangrijkste inspiratiebronnen voor Girigori, met zijn mooie en lelijke kanten.

De natuurlijke en culturele rijkdom versus de armoede, onderdrukking en het lot van straatkinderen. Op alle gebieden put ze uit eigen ervaring. Niet lang na haar geboorte verlaat haar vader het gezin. De kleine Jean wordt als vijfjarig meisje ingezet als huisslaaf in het huishouden van haar moeder en haar stiefvader. In die tijd wordt ze meermalen misbruikt door familie van haar stiefvader. Ondanks die ervaringen is ze de schoonheid van de Cariben nooit uit het oog verloren.

Overvloed
In de vijfenveertig jaar die ze nu bezig is als kunstenares, kent ze een hoog productieniveau en houdt ze jaarlijks tentoonstellingen op verschillende Caribische eilanden, in Nederland en de Verenigde Staten.

Weinig liefhebbers van kunst op Curaçao die haar werk niet kennen. Haar schilderijen zijn te herkennen aan het rijke kleurgebruik en diverse terugkerende thema's, zoals vissen, kinderen, vrouwen, hanen en de eerder genoemde boten. "De vissen staan voor abundancia, overvloed. Zij symboliseren rijkdom voor mij. De Caribische Zee zit vol vis en dat is een bron van leven en hoop, ongeacht de armoede en ellende die er in de Cariben heerst."
De hanen staan voor het machismo op de eilanden, voor Girigori één van de belangrijkste oorzaken van de gebroken gezinnen en het kinderleed.

Haar schilderijen van kinderen zijn fascinerend. Aan de ene kant legt ze met hun houding de jeugdige onschuld vast. Aan de andere kant weet ze de ogen een uitdrukking te geven die zweeft tussen woede en angst. Als kijker word je in de ogen gezogen van de kinderen en daarmee geconfronteerd met hun problemen.

Galerie
Na omzwervingen via onder meer Curaçao, New York en Nederland woont ze nu alweer geruime tijd in Santo Domingo, maar haar contact met Curaçao is ze nooit verloren. Het meest tastbare bewijs daarvoor is de galerie op Kwartje.

Het is niet direct wat je van een galerie verwacht, povere verlichting, golfplaten dakje, een wat gammel geheel. Maar een overzicht geeft het wel, in die zin een aanrader voor een kennismaking of weerzien met de kunst van Jean Girigori.

"De Caribische Zee zit vol vis en dat is een bron van leven en hoop, ongeacht de armoede en ellende die er in de Cariben heerst."

Culturele Agenda

Bachstress

Op 18 september om 20.00 uur organiseert de Curaçaosche Kunstkring 'Bachstress' in La Belle Alliance. Bachstress is muziektheater gebracht door Carla Hardy en Jeroen de Groot. Het leven van Bach met al zijn ups en downs, wordt verteld en gespeeld naar aanleiding van zijn correspondentie met zijn familie en vrienden. Jeroen de Groot, violist, gaf een aantal jaren geleden op Curaçao in de Fortkerk een recital.

Kaartjes à 50 gulden/jeugd/studenten 15 gulden bij Bruna, Mensing's Caminda en Albert Heijn.

Concert Carel Kraayenhof

Op 2 november organiseren het Cultureel Comité Fortkerk en de Curaçaosche Kunstkring een concert met de beroemde bandoneonspeler Carel Kraayenhof en zijn tangosextet 'Sexteto Canyengue'. Kraayenhof werd bekend toen hij 'Adios Nonino' speelde tijdens de kerkelijke huwelijksvoltrekking van prins Willem Alexander en prinses Máxima. Hij werd door koningin Beatrix benoemd tot officier in de Orde van Oranje Nassau.

Het concert vindt plaats in de Ballroom van het Santa Barbara Beach & Golf Resort en begint zaterdag 2 november om 20.00 uur. Kaarten kosten 100 gulden per stuk en zijn te koop bij Mensing's Caminada. (www.carelkraayenhof.com)

Rondleidingen Ascencion

Stichting Vormingscentrum Landhuis Ascension organiseert op de donderdagen 19 en 26 september een rondleiding door het fraai gerestaureerde en gemeubileerde landhuis. Vanaf 08.30 uur staat de koffie klaar. De beheerder brengt u op de hoogte van de bijzonderheden en wetenswaardigheden van het Landgoed Ascencion en de flora en fauna in het omliggende natuurgebied. De rondleiding duurt ruim een uur.
Deelname 10 gulden p.p., koffie, cake en limonade bij aankomst inbegrepen. Deelname is uitsluitend mogelijk bij opgave via tel: 8641950 of 5187265 of per mail: info@landhuisascencion-curacao.com

Avondwandeling Ascencion

Bij voldoende belangstelling organiseert de Stichting Vormingscentrum Landhuis Ascencion op vrijdag 20 september een avondwandeling. Vanaf 16.30 uur bent u welkom op het landhuis en staat de koffie klaar. Voor de kinderen is er limonade. Om 17.00 uur vertrekken we voor de wandeling. De route loopt onder meer langs Boca Ascencion waar schildpadden zich regelmatig laten zien. Bij terugkeer op het landhuis staat er een krioyo-maaltijd gereed en voor de kinderen een frietje met... De toegangsprijs inclusief koffie en limonade bij aankomst, patia en de maaltijd bedraagt 27.50 gulden; kinderen tot 12 jaar 12.50 gulden. Deelname is uitsluitend mogelijk bij opgave tot 17 september via tel. 8641950 of 5187265 of per mail: info@landhuisascencion-curacao.com

Mon Art Gallery

Marcel van Duijneveldt exposeert met een serie olie op canvas-schilderijen bij de Mon Art Gallery in het Rif Fort waarbij wolkenpartijen en de blauwe lucht het thema is.
Van Annemieke Dicke zijn de keramiekborden met monumenten erop ook aanwezig, de 'goddesses' van Helen Martina, juwelen van Margo Nelissen met de natuur als leidraad en van Mayra de Jongh zijn er ook werken met fluoriscerende kleuren.
In één van de Fortbogen is 'Kokomania' te zien: insecten, vogels en een kreeft gemaakt uit de kokosboom, gemaakt door Jampito (= Justo Humphrey Landbrug, 1959, Curaçao). Hij gebruikt alle onderdelen van de kokosboom en houdt ervan verschillende materialen te combineren om er iets nieuws uit te halen. In een andere Fortboog zijn de Compa Nanziwerken nog te bezichtigen. Frits Adriaans heeft er ook grote 3 D-werken hangen.

Een van de tekeningen van Faranú die te zien is tijdens 'Faces of Curaçao'

'Faces of Curaçao'

De expositie 'Faces of Curaçao' in Landhuis Bloemhof met tekeningen van Faranú en fotografie van Mike Redman is te zien tot 21 september. Deze expositie staat onder auspiciën van Stichting Arte '99 en maakt deel uit van de activiteiten rond 150 jaar afschaffing van de slavernij. Het is een bijzondere tentoonstelling die geheel geïnspireerd is door de omgeving van Curaçao. Faces of Curaçao is een multidisciplinaire tentoonstelling waarbij 'kijken en erosie' twee belangrijke trefwoorden zijn. De participerende kunstenaars zijn: de momenteel in Nederland voor 'kunstenaar van het jaar 2014' genomineerde Faranú van Curaçaose ouders en bekroond multidisciplinair kunstenaar Mike Redman. Faces of Curaçao is een project dat de nadruk legt op het kijken naar ogenschijnlijk algemene dingen. Het is een multidisciplinair project dat fotografie, beeldende kunst en video met elkaar verbindt. Deze tentoonstelling heeft in Rotterdam en New York mensen geïnspireerd en beide kunstenaars hebben naderhand menig foto ontvangen van bezoekers die op hun beurt ook overal gezichten in begonnen te zien. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Landhuis Bloemhof, Santa Rosaweg 6, naast Café Tap Maar In, 7375775, info@bloemhof.an, www.bloemhof.an en Facebook: landhuisbloemhof.

Blue Jasmine

In aanloop naar de derde editie van het Curaçao International Film Festival Rotterdam dat plaatsvindt van 2 tot en met 6 april 2014, wordt er vanaf deze maand maandelijks een zogenaamde filmhuis-film gedraaid. De eerste is Woody Allen's tragikomedie Blue Jasmine die sinds donderdag dagelijks in bioscoop The Cinemas wordt vertoond.

Wegens grote vraag van het publiek zal de derde editie van Curaçao IFFR met vijf dagen een dag langer duren dan voorgaande keren. De opening is op 2 april 2014 en de afsluiting met prijsuitreiking van de internationale Yellow Robin Award-filmcompetitie en de lokale korte film-competitie Short Movies BIG Stories, vindt 6 april plaats. Nadere berichtgeving omtrent de competities in het kader van het festival volgt binnenkort, belooft de organisatie.

Teatro Luna Blou

Het verhaal dat wordt verteld in 'Kortament'i orea na Gran Eskala' gaat over een man die zijn vrouw bedriegt met een keur aan andere vrouwen. Al deze vrouwen worden van de wijs gebracht door de mooie praatjes van deze man. Hij valt niet te stuiten. Maar wat gebeurt er wanneer zijn spel uit is en alles uitkomt? Het stuk wordt vrijdag 20 september opgevoerd om 21.00 uur bij Teatro Luna Blou. Kaarten kosten 27.50 gulden en zijn verkrijgbaar bij het theater.

Yuchi mama su yu

'Yuchi mama su yu', is een nieuw stuk volkstoneel geschreven door Oko Dap. De moeder van Yuchi is weduwe en heeft haar kind alleen opgevoed. Yuchi is nu een grote baby. Vanavond, 14 september, is het stuk te zien om 21.00 uur bij Teatro Luna Blou en morgen om 19.00 uur. Kaarten kosten 27,50 gulden.

Nieuws op cultureel gebied? Stuurt u uw info zo spoedig mogelijk naar agenda.cultuur@gmail.com

Natsumi Soseki: Zeggen door niets te zeggen

Laatst kwam ik op reis een jonge Spaanse literatuurcriticus tegen met een originele hobby: zoeken naar schrijvers en romans die ten onrechte in het vergeetboek zijn beland en zoeken naar uitgevers die het aandurven zulke boeken alsnog uit te geven. “Wat is je laatste ontdekking?”, vroeg ik hem. Natsume Soseki (Japan, 1867-1916) reageerde hij.

Tekst: Brede Kristensen

Hij had zijn Kokoro (‘Kern van de zaak’) gelezen en het boek had hem niet meer losgelaten. Wat hem vooral had getroffen was het slak-langzame tempo van het verhaal dat de lezer desondanks geen moment verveelt.

Vanaf de eerste bladzijde voelt de lezer aan dat zich iets belangrijks aan het ontvouwen is. In Europa en Amerika houden we niet van dralen. Wij willen snel ‘to the point’ komen. De Japanse wijze van langzame indringende geleidelijkheid om tot de kern te komen, vond hij fascinerend. “Lezers in Spanje en Nederland en waar jij woont op Curaçao (dat wist hij inmiddels) hebben recht op Soseki”, was zijn overtuiging. Nu was hij zich aan het inspannen om vertalingen in het Spaans te regelen. Natuurlijk was ik zeer nieuwsgierig te horen wat dat belangrijke was dat hem in Kokoro had getroffen.

“Wat hij volgens mij wil zeggen is dat het stuklopen van idealen op de harde dagelijkse werkelijkheid, zich bovenal binnen in onze eigen persoon afspeelt. Met het ontkennen daarvan komen we nergens. Maar erkenning betekent het begin van een innerlijk leven. Plus de existentiële eenzaamheid waarmee we met de conflicten van ons innerlijke bestaan moeten leren leven.”

“Jullie grote personalistische filosoof Miguel de Unamuno had het niet beter kunnen formuleren. Dat is toch wat hij het tragische in het leven van de mensen noemde?”

Mijn Spaanse gesprekspartner viel even stil en beaamde toen “daarin zou je weleens gelijk kunnen hebben, Soseki illustreert inderdaad wat onze De Unamuno beweerde... en dus een zoveelste bewijs dat grote literatuur voor alle mensen en alle tijden is, herkenbaar voor iedereen, ook al is de stijl cultureel bepaald.”

Ik besloot Kokoro te lezen en was zo onder de indruk dat ik deze zomer alle in het Engels vertaalde werken van Soseki las. In Kokoro is de verteller, de ik-persoon een aankomende student die in de zomer voordat hij zijn studie begint, weinig om handen heeft. Op het strand wordt hij geboeid door een oudere man. Om een onverklaarbare reden voelt hij zich tot hem aangetrokken en hij zoekt contact met hem. Inmiddels heeft hij hem ‘Sensei’ gedoopt, dat zoiets als ‘meester’ betekent. Zo begint een vriendschapsrelatie waarin weinig wordt gesproken. Als hij even vrij is, zoekt hij de oude man op, ze wandelen vooral en wisselen enkele ogenschijnlijk weinig betekenende woorden. De vriendschap intensiveert zich. Een ding is duidelijk: Sensei is een raadsel, hij draagt iets met zich mee. In het tweede deel wordt de ik-persoon naar huis geroepen omdat zijn vader ernstig ziek is. Zijn ouders maken zich zorgen over van alles en nog wat, geld, carrière, aanzien, ook al ligt de vader op sterven. Het contrast met de conversatie die hij met Sensei heeft is groot. Het derde deel van het boek is een brief die Sensei hem nalaat, een afscheidsbrief waarin Sensei zijn persoonlijke tragische levensverhaal vertelt en uitlegt waarom hij niet anders kon dan zichzelf het leven te benemen. Een boek om stil van te worden. Geschreven in een stijl waarin veel dingen gezegd worden door niets te zeggen.

Of de vertaling in het Engels echt geslaagd is, kan ik niet beoordelen. Mijn indruk is dat Soseki op een dromerige, lichtvoetig-poëtische wijze schrijft, wellicht met Arthur van Schendel te vergelijken. Maar dat is een stijl die moeilijk in het contrastrijke gelatiniseerde Engels is over te zetten. Toch hield de tekst me vanaf het eerste begin in de ban.

In zijn relatief korte leven heeft Soseki veel geschreven. Zij eerste romans gaan over de botsing tussen de idealen van mensen en de realiteit van instituties en omgangsvormen. Botchan (1905) is een heerlijk potsierlijk verhaal over een jonge leraar die in conflict komt met de gewoontes en regels en machtspelletjes op de school waar hij is komen te werken. Vaak wordt beweerd dat ‘westerlingen’ niet in staat zijn de Japanse cultuur te begrijpen. Daarover zijn dikke boeken geschreven en Amélie Nothomb, zelf als Belgische diplomatendochter in Japan opgegroeid, heeft een hilarische novelle geschreven over haar eigen persoonlijke ervaringen met de ondoorgrondelijke Japanse organisatiecultuur (Met angst en beven, 1999). Machteloos staat ze tegenover de tradities en mores in het bedrijf waar ze werkt en moet lijdelijk toezien hoe ze stap voor stap als vertaalster wordt gedegradeerd tot toiletjuffrouw. De mythe van het Japanse enigma is door deze novelle stevig aangewakkerd. ‘Amélie kan het weten’. Maar Soseki lezend, besef je dat er met Japan niets bijzonders aan de hand is. Gewoon het algemeen menselijke patroon, met dezelfde paradoxen, onzinnigheden, tegenstellingen en kleinzieligheden die het kenmerk van iedere samenleving zijn. Daar doorheen klinken dezelfde geluiden van liefde, waarden en idealen die ons geboeid houden en ons leven tragisch maken. Alleen, het Japanse culturele jasje is van een afwijkende kleur en snit.

Buitengewoon leuk om te lezen is Ik ben een Kat, (zijn debuutroman, 1905), waarin een intelligente kat (qua intuïtieve intelligentie worden katten doorgaans mateloos onderschat) verslag doet van zijn observaties van het menselijk bedrijf, dat vooral bestaat uit na-apen. Hoeveel naïeve kortzichtigheid was me bespaard gebleven als ik deze roman in mijn puberteit had gelezen...

Toen zijn eerste romans eindelijk een uitgever vonden en een groot succes bleken, verscheen snel daarna Kusamakura (1906). In deze roman wordt zijn stijl meer introspectief, wat zich in latere romans nog verder versterkt (‘En toen’,‘De zwerver’, ‘Kokoro’). In Kusamakura wordt het verhaal regelmatig onderbroken door gedachten over kunst, literatuur en (zen)filosofie en door meditatieve elementen, soms uitmondend in een haiku of een langer gedicht. Bij sommige filosofisch ingestelde auteurs, zoals Milan Kundera, hebben gedachten de overhand en dient het verhaal als een soort ondersteuning van gedachten. Dat is bij Soseki niet het geval. Hij weet niet alleen goed het evenwicht tussen gedachte en verhaal te bewaren, maar de personen die een rol in het verhaal spelen komen als personen levendig uit de verf.

Ik spreek geen woord Japans, maar ik begrijp dat Kusamakura zoiets als ‘hoofdkussen van gras’ betekent en symbool staat voor de rondtrekkende zwerver die zijn hoofd op het gras te slapen legt. Ook hier is de hoofdpersoon de ik-figuur die zijn verhaal vertelt.

Japan is trots op de schrijver. Hier prijkt hij op een biljet van 1000 yen.

Wandelend in een afgelegen bergachtig gebied komt hij bij een hotel met een warmwaterbron dat in de buurt van een klooster ligt. Hij stelt zich voor dat hij hier inspiratie zal opdoen om te schilderen. Want hij is kunstschilder van beroep. Maar hij weet niet wat. Hij besluit te kijken, te luisteren, te ruiken, niets te forceren en gewoon te wachten op het moment dat hij weet wat hij moet schilderen. Het landschap is vol prachtige beelden, maar hij komt niet tot schilderen. Af en toe komen woorden in hem op die zich tot een haiku verdichten. In het hotel waart een mysterieuze, ietwat jonge vrouw rond, Nami. Af en toe vangt hij iets van haar op, als een fascinerende schim.

In de voorjaarsnacht,
de sterren naar beneden schuddend
draagt ze hen stralend in het haar

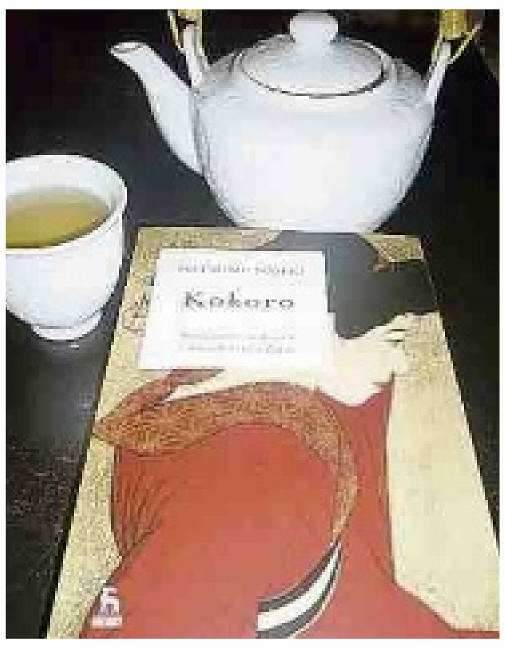

Soms is er even een gesprek, maar hij krijgt geen hoogte van haar. Toch overweegt hij een portret van haar te schilderen en in een van hun korte gesprekken zegt hij het haar zelfs toe. Er komt niets van terecht. Van een schim kan je geen portret maken Hij vreest dat het een portret van een ander zal worden, niet van Nami.

Het verhaal speelt zich af in de tijd dat Japan wil meespelen in de ‘moderne wereld’ en daarom druk doende is delen van China te koloniseren. Er moeten soldaten heen om met de Chinezen te vechten. Het verhaal eindigt met een boottocht waarin hij samen met Nami en haar familie naar de stad vaart om op het station afscheid te nemen van de twee beoogde soldaten van Japan, waaronder de broer van Nami. De trein met stoomlocomotief is in de ogen van Soseki symbool voor de moderne tijd, die mensen met een denderende vaart verdwazing brengt. Indringend wordt het vertrek van de trein beschreven, richting oorlog en destructie. De mensen ondergaan het gelaten. Soseki had een profetische blik. Acht jaar later zou de Eerste Wereldoorlog uitbreken en daarbij speelde het massavervoer van soldaten per trein een cruciale rol. De omstreden Engelse historicus A.J.P.Taylor was van mening dat die oorlog ondenkbaar was zonder treinen. Alle partijen dachten dat de eerste klap een daalder waard was en dat snelle mobilisatie geboden was. Treinen dus. Toen de treinen zich eenmaal in beweging hadden gezet op weg naar het front, was een weg terug niet langer mogelijk. Alle pogingen tot redelijk overleg ten spijt (War by Time Table, 1969).

De manier waarop Soseki beschrijft hoe de mensen ermee instemmen hun eigen wereldje en denken achter zich te laten om een zogenaamde ‘vijand’, China, te bevechten, is onvergetelijk. Het is alsof iedereen weet dat het niet pluis is wat er gebeurt en toch stemmen ze ermee in en werken eraan mee. Punt is dat dingen uit de hand lopen en dat iedereen de ander volgt en we collectief niet in staat zijn de gang van zaken een halt toe te roepen. Dat doet denken aan de macht van het internet vandaag, dat de gedachten van mensen mobiliseert en een loop der gebeurtenissen op gang kan brengen die oncontroleerbaar is. Anders dan de treinen van toen, subtieler, maar niet minder dreigend.

Als de trein zich definitief in beweging zet en Nami haar geliefden toezwaait, bemerkt hij ineens iets van smart in haar ogen. De smart toont haar wezenlijke persoonlijkheid. Hij is getroffen en weet dat hij nu in staat is een portret van haar te schilderen. Daarmee eindigt de roman.

Men zegt dat Soseki’s werk de expressie is van de zich aankondigende moderne tijd die hij als bedreigend zou hebben ervaren. Dit lijkt me geen juiste interpretatie van Soseki. Hij snijdt het universele conflict aan tussen de waarden die ons intuïtief lief zijn en de door onszelf gemaakte systemen van samenwerking en communicatie die we rationeel aanvaarden. Als mooie veelbelovende medailles hebben ze echter een keerzijde. Zeker zo belangrijk is dat hij ziet dat de kern van het conflict zich niet afspeelt buiten ons, maar in het centrum van onze ziel. Kortom, het lezen van Soseki ervoer ik als een openbaring. Een geweldig schrijver. Ik denk dat Miguel de Unamuno dit oordeel volledig zou hebben ondersteund en ik hoop dat er ook in Nederland uitgevers zullen zijn die het aandurven romans van Soseki uit te geven. Tenslotte, voor fans van Haruki Murakami is het interessant te weten dat hij een groot bewonderaar van Soseki is en niet alleen dat, in zijn stijl van schrijven is hij sterk door hem beïnvloed. Inhoudelijk zijn de verschillen groot. Murakami is postmodern. Soseki is klassiek, zo zou ik denken.

Natsumi Soseki (pseudoniem van Natsumi Kinnosuke): I am a Cat, 1905; Botchan, 1905; Kusamakura, 1906; And then, 1909; The Wayfarer, 1912; Kokoro, 1914).

Natsume Soseki, die Engels doceerde, verbleef een jaar met een beurs in Engeland.

Letra

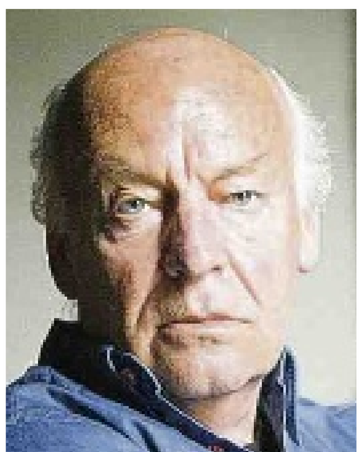

Eduardo Galeano

Hoop zonder hoop. Een nieuw boek van Eduardo Galeano (1940), de schrijver uit Uruguay die zijn land moest verlaten toen dictatuur zijn mond wilde snoeren, die zijn toevlucht zocht in Argentinië toen dictatuur ook daar zijn mond wilde snoeren en die uiteindelijk zijn mond mocht openen in het ‘moederland’ Spanje dat het Zuid-Amerikaanse continent mateloos en schaamteloos had uitgebuit. Hij werd bekend om zijn sardonische stijl, zoals in ‘De aderlating van een continent’ (Nederlandse vertaling 1976) en nog veel meer publicaties over aderlatingen (de Haïtiaanse schrijfster Danticat verklaarde in het verleden dat dit verplichte liteatuur voor iedere politicus zou moeten zijn). Later werd hij milder.

In 2008 verscheen Espejos: Una historia casi universal. Een verzameling herschreven mythen om de relevantie ervan voor vandaag te accentueren. Deze bijvoorbeeld: Toen Odysseus na de Trojaanse oorlog en lange rondzwervingen tenslotte als een zwerver teurgkeerde naar zijn eigen koninklijke paleis op zijn eiland Ithaka. Hij was hoopvol gestemd. Het was er een drukte van jewelste. Mooie mannen dongen naar de hand van zijn vrouw Penelope. Niemand merkte zijn terugkeer op, behalve zijn oude hond Argos. Hij kwispelde betekenisvol. Waarom merken wij zo weinig op? Aan dieren heb je meer.

Nu dus zijn Los hijos de los días. Een verzameling van 366 teksten, voor iedere dag

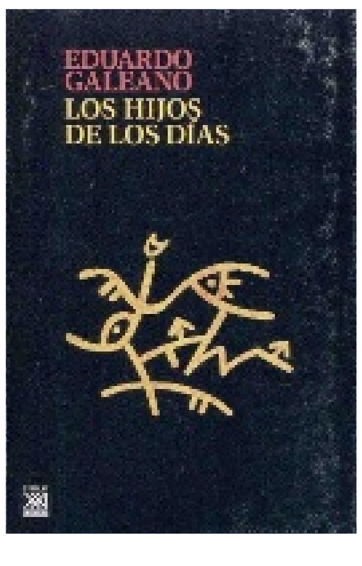

een, bedoeld voor mensen die de misère beu zijn, die de hoop op een tijd van substantiële vrede hebben opgegeven. We lezen over een Syrische christen die al 37 jaar op een zuil zit, symbool van onterving, ontkenning en eenzaamheid, maar ook symbool van wachten... waarop eigenlijk? We lezen over teleurstelling, over de Sandinistas die in Nicaragua het recht op abortus afschaffen, waardoor het kraambed regelmatig in een sterfbed verandert. Hij begrijpt waarom geschiedenis vooral herhaling is en waarom in het Quechua het werkwoord naupa niet alleen waren maar ook zal zijn betekent. In 2011 gingen velen de straat op in Spanje om te protesteren tegen de draconische maatregelen om de financiën op orde te krijgen. Men droeg een groot spandoek met de tekst: moge ‘morgen’ meer zijn dan een synoniem voor ‘vandaag’.

Ars Poëtica

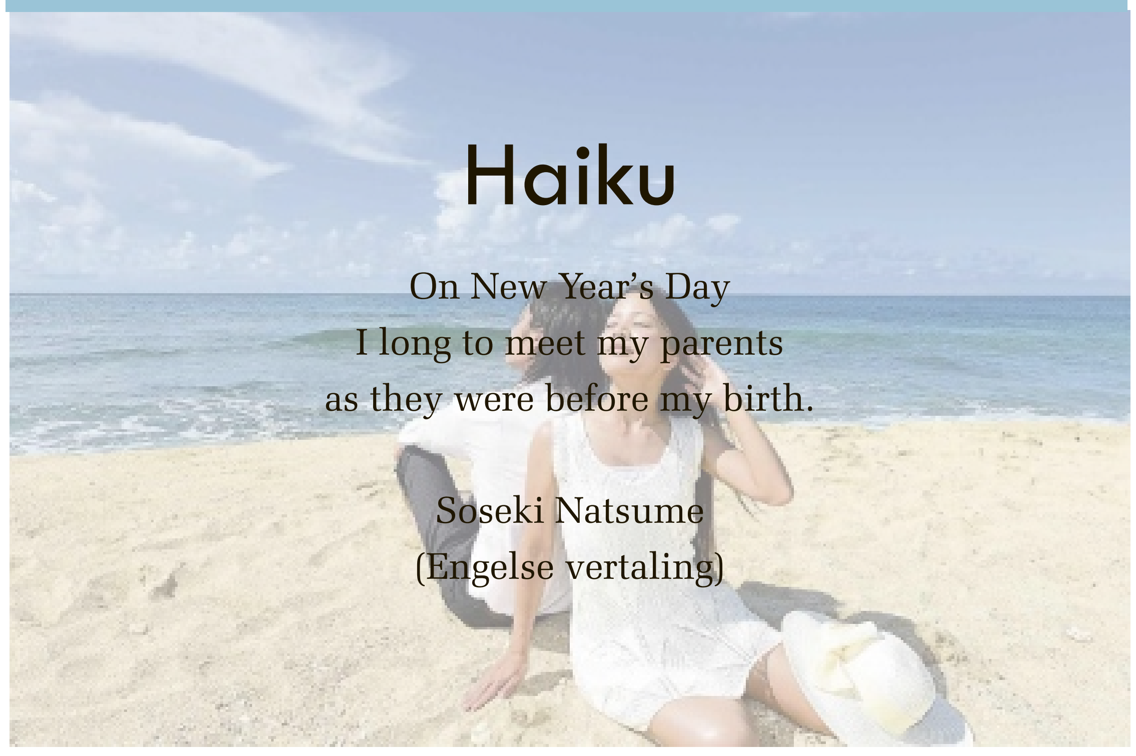

Haiku

On New Year’s Day
I long to meet my parents
as they were before my birth.

Soseki Natsume
(Engelse vertaling)

Huntu Kòrsou

Glashelder!

Eigenlijk hoort dit artikel thuis in de serie 'Waardevol afval' die ik vorig jaar schreef. Alleen was het onderwerp toen nog niet 'geboren'.

Tekst: Shakti-Aroena Lakhi

Mijn serie ging toen over creatieve Curaçaose burgers die één ding gemeen hadden: uit afval iets waardevols maken of doen. De één zorgde ervoor dat bierblikjes ingezameld werden om gerecycled te worden en de ander maakte uit natuurlijk afval de mooiste creaties. sfeervolle kandelaars.

De column van deze week gaat over 'Dushi Up'. Een kersvers initiatief van Wesley Mac Donald, Jaleesa Kruis en Stefan Koole, de eigenaar van Scuba Do Dive Centre. Deze drie optimisten hebben een oplossing gevonden voor glasafval op ons eiland. "Niet recyclen en dus uit elkaar halen, maar upcyclen, er iets nieuws van maken", legt Mac Donald uit. En hiermee zijn zij de perfecte personen voor mijn serie, want zij maken van oude (drank)flessen glazen om uit te drinken en

"Het initiatief bestaat sinds 1 februari dit jaar en begon tijdens het duiken. Als instructeurs zagen wij veel glasafval tussen het rif zitten. Dit ruimden wij elke keer op maar het vervuilen bleef doorgaan. Hier wilden wij iets aan doen", vertelt Kruis. Dankzij het project 'Do Good', de Arubaanse versie van 'Dushi Up', was hun oplossing om bij te dragen aan een 'better quality of life' op Curaçao geboren.

Hoewel het om een bestaand concept gaat is het voor Mac Donald en Kruis niet eenvoudig om het project uit te zetten. Alles moet uitgezocht worden. Mac Donald: "Het is elke keer trial and error. Wij zijn begonnen met een snijapparaat van een paar dollartientjes, maar wij kwamen er al gauw achter dat dit niet werkte. Nu hebben wij er één die de flessen beter snijdt."
Ook het bekendmaken van hun producten en hun boodschap overbrengen is voor de initiatiefnemers pionieren wat de juiste plek is. Kruis: "Het zou net als Aruba handig zijn om op een vaste plek dagelijks de mensen te bereiken. Niet alleen voor de verkoop, maar ook voor onze boodschap. Waarom wij dit doen willen wij persoonlijk aan de man brengen en zodoende de samenleving bewustmaken van een schoner Curaçao."
Om toch zoveel mogelijk bekendheid te krijgen sluiten zij aan bij bestaande evenementen, zoals 'Curaçao Bazaar', waar lokale producten worden verkocht aan toeristen.

De toekomst zien zij positief in. Stap voor stap krijgt 'Dushi Up' naamsbekendheid en zijn er genoeg horecagelegenheden, zoals Vegas 360, Saint Tropez en Boat House die flessen apart houden voor dit initiatief. Ook worden er steeds meer nieuwe orders geplaatst. Mac Donald: "Zo wil Hemingway van elke biersoort die het verkoopt een glas hebben. En steeds meer toeristen willen onze 'geupcyclede' glazen, want zij vallen in de smaak."
Maar het is nog hard werken om de kosten eruit te halen. Zo is er voor het hele proces van snijden tot afwerking veel water nodig. "Wij gebruiken ongeveer 60 liter water per dag en hiervan worden 30 tot 40 glazen gemaakt", schat Kruis.
Ook ik zie de toekomst van 'Dushi Up' positief in. Creatief, sterk en zeker een stijlvol imago wat goed past in deze tijd waar bewust omgaan met spullen een 'must' is. En hun boodschap, ja die vind ik glashelder.

Meer informatie: www.facebook.com/DushiUp

Huntu Kòrsou

Ir. Shakti-Aroena Lakhi is voorzitter en medeoprichtster van Huntu Kòrsou. Een stichting die zich inzet voor een 'better quality of life' op Curaçao. Meer lezen over dit initiatief: www.huntu-korsou.org en www.facebook.com/HuntuKorsou .

Milieu

Biodiversiteit in het geding

Als we het verlies aan biodiversiteit een halt toe willen roepen tegen 2020, dan moeten we meteen beginnen met de bescherming van Latijns-Amerikaanse gebieden.

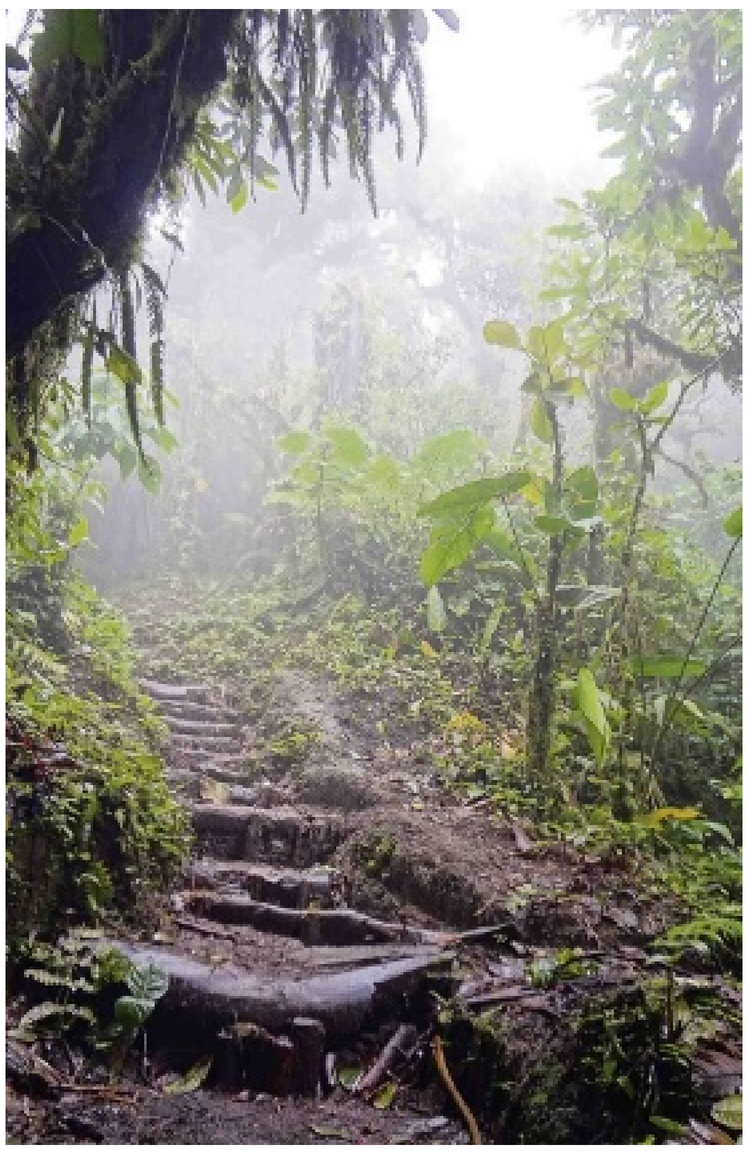

Regenwoud in Costa Rica.

Dat zegt een groep wetenschappers die de rijkdom van fauna en flora wereldwijd analyseerde.
De natuur, die de mensheid van lucht, water en voedsel voorziet, functioneert dankzij 8,7 miljoen planten- en dierensoorten. Die soorten verdwijnen in snel tempo.
In 2010 werd internationaal afgesproken om 17 procent van de gebieden en 60 procent van de plantensoorten te beschermen tegen 2020. Deze zogeheten Aichi-doelstellingen haalt men alleen als men heel wat meer gebieden in de Cariben en Latijns-Amerika beschermt, staat in een studie die deze maand in het tijdschrift Science staat.
Beperkte zone
In het onderzoek, Achieving the Convention on Biological Diversity's Goals for Plant Conservation, werd de verspreiding van 110.000 plantensoorten geanalyseerd. Tweederde van de soorten bevindt zich in een beperkte zone, voornamelijk tropische en subtropische gebieden.
De wetenschappers geven aan welke gebieden voorrang moeten krijgen bij de bescherming. Die liggen vooral in Centraal-Amerika en het noorden van Zuid-Amerika, met bijzondere aandacht voor Panama, Costa Rica, Ecuador, het noorden van Peru en de Cariben.
Costa Rica alleen telt bijna achthonderd inheemse soorten die op geen andere plaats ter wereld te vinden zijn. Ter vergelijking: Canada, dat bijna tweehonderd keer groter is dan het Centraal-Amerikaanse land, telt nauwelijks zeventig unieke soorten.

Costa Rica
Volgens de nieuwe studie is minder dan een zesde van de belangrijke gebieden beschermd. Costa Rica beschermt wel meer dan 20 procent van zijn grondgebied, meer dan welk ander land ook, maar wat planten betreft weten we niet of dat voldoende is, zegt Stuart Pimm van de Amerikaanse Duke-universiteit (North Carolina), een van de auteurs. Van dieren beschikken we over heel wat meer informatie.
"De verschrikkelijke realiteit is dat de meeste gebieden die voorrang moeten krijgen bij de bescherming, in arme landen als Madagaskar of Ecuador liggen", zegt een andere auteur, Clinton Jenkins, van de North Carolina State University.

Puzzels

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL:
1. Chocoladedrank; 5. soort papegaai; 8. Hongaarse componist; 13. wisselborgtocht; 14. Turks gerecht; 16. palmmeel; 17. cijfer; 18. kooppoging; 19. deel van het skelet; 21. een weinig; 22. god van de liefde; 25. Chinees gewas; 27. vet; 28. onbepaald vnw.; 30. prooi; 32. getal; 33. bijbelse figuur; 35. plaats in Oekraïne; 37. soort slee; 38. foefje; 39. alcoholische drank; 40. dwarsmast; 41. glimmer; 43. oogje van garen; 45. geldinstelling; 47. heg; 49. vreemde munt; 50. bleekrood; 52. trek aan een marihuanasigaret; 54. bepaalde roklengte; 56. Zwitsers kanton; 58. projectieplaatje; 60. zeepwater; 61. vogel; 63. inwendig orgaan; 65. lus; 67. herkenningsmelodie; 68. handvat; 69. eikenschors; 70. scheuren.

VERTICAAL:
1. Plaats in Frankrijk; 2. gegroet; 3. rustbank; 4. reeds; 5. kind (Eng.); 6. oude lengtemaat; 7. bloeiwijze; 9. boom; 10. deel van de USA; 11. Turkse titel; 12. gebraad; 14. duw; 15. waterdier; 18. koetsiersbank; 20. wintersportartikel; 23. geestelijk; 24. dwaas; 26. grammofoonplatenautomaat; 27. betelplant; 28. groot (in samenst.); 29. schikgodin; 31. drie achtereen getrokken nummers in een loterij; 32. gedwee; 33. mal vrouwspersoon; 34. woud; 36. ambacht; 42. hokje; 44. roem; 46. toppuntshoek; 48. opperwezen; 50. snel; 51. koker; 53. zeker; 54. grap; 55. Noorse goden; 57. bedorven; 59. onheilsgodin; 60. kledingstuk; 62. Frans lidwoord; 64. persoonlijk vnw.; 66. muzieknoot; 67. getijde.

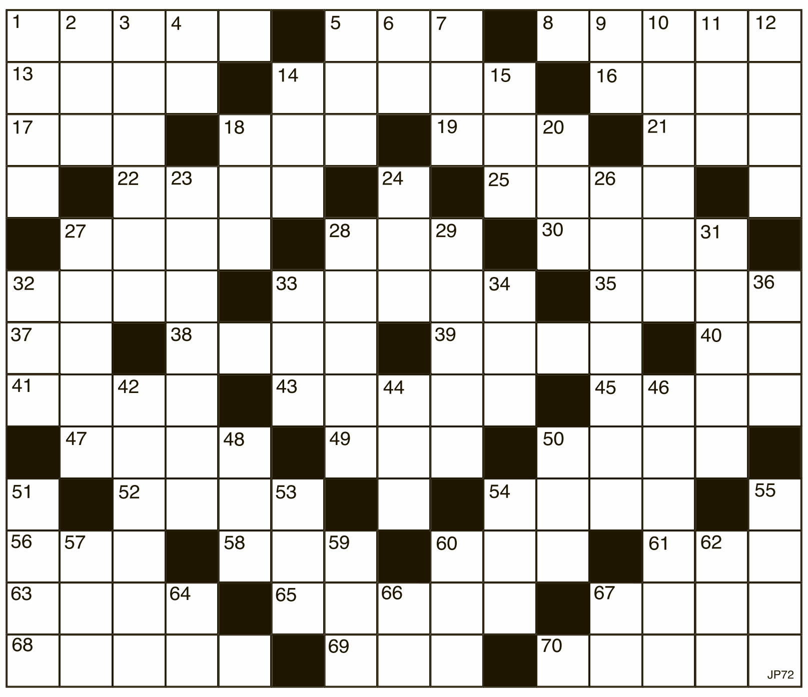

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

J.A. Kort-Köhlier
Schreuderstraat 4
Aruba

N.E. Lunkes
Tumbastraat 21A
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2, tijdens kantooruren. Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744. De prijzen vervallen na drie maanden.

ANAGRAM

Op elke verticale regel dient een woord van vier een van vijf en een van zes letters te worden ingevuld. Het woord van vijf letters bestaat uit de letters van het voorgaande woord plus 1, het woord van zes letters bestaat uit de vijf letters van het voorgaande woord plus 1. Als de hele puzzel juist is ingevuld, vormen de letters op de vet omlijnde regel een woord.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

1. Chanson, loofboom, dappere vrouw;
2. land in Azië, voetpunt, hardsteen;
3. middelpunt, zuidvrucht, schuifdeurtje in een sluisdeur;
4. ruwe steenmassa, ras, bemoediging;
5. broedplaats, gezondheid, mond;
6. spoorstaaf, onzin, ijzeren spijltje;
7. base, luister, krijg;
8. tocht, ooit, kersrood;
9. vogel, drinkgelag, onvrije;
10. plezier, plaat, warme luchtstreek.

CRYPTO-OVERLAPPER

Op elke regel twee woorden invullen. Twee of meer eindletters van het eerste woord zijn meteen de beginletters van het tweede woord.

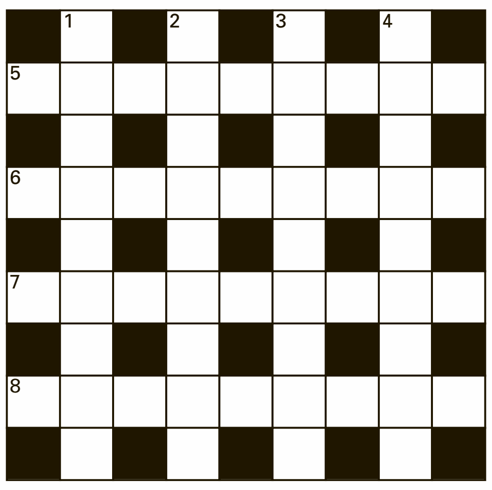

Horizontaal:
5. (Water)pistool (5); Export die de haven verliet (7);
6. Plakkerige wielrenner (6); De duur van een orgaan (8);
7. Kernachtig verdelen (7); Deze titel is weer slordig (5);
8. Beroemd geworden in de commercie (4); Niet goed in Latijn (7).

Verticaal:
1. Staaf die een partij vluchtig maakt (4); Richtinggevende voetballer? (8);
2. Dat is een dokter met vakantie (6); Geliefkoosde onbezette file (6);
3. Die kruising is voorbij en verdwenen (7); Hartlijn zonder spil (5);
4. Aantoonbaar is het rijbewijs niet dom (5); Slimme gok? (7).

WOORDZOEKER

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

N N A A D N A V R A A D H
V E R I A N I G A M I N A
I O L E E S S A L E M E R
N E L L T E L A K O R R D
B C D I A O I L A G H A E
R N M N P V O G N R A V R
E O E E E W N I L W D R D
N N R G N I R E E A E E N
G A E E G A T G G N T S I
K N G K H E D R A E M O K
O E E R K N L Z E E T R N
R T E K E E I R T E O U I
R V L T K P D R E E V E E
E M H A P I U N D V K N L
V C E I I M H E I R O I K
O D L E G R E E K R A P P

Aarde
Clean
Daarvandaan
Ervaren
Harder
Hikken
Imaginair
Inbreng
Indekken
Kleinkind
Lippizaner
Loper
Melasse
Metrum
Neurose
Ochtendgewaad
Otalgie
Overleggen
Overrok
Parkeergeld
Piket
Regenwolk
Rialto
Roede
Tegenvallen
Timon
Veertiende
Verharing

PUZZELSLANG

Begin bij vakje 1. Bij elk volgend cijfer begint een nieuw woord. De laatste letter van een woord is telkens de eerste letter van het volgende woord. Bij goede invulling, is in de licht gekleurde vakjes een woord te lezen.

1. Durende vijandschap; 2. rivier in het Midden Oosten; 3. uitroep bij de jacht; 4. vierkante zuil; 5. knoeier.

© Puzzelland/130914

SUDOKU

		5			1			
		7		6		8		2
			4	2				
5	6	1	7	4			9	3
	2					1	4	
			9					8
8	5		3				1	6
		6			7			
7	1	3				4		

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

Oplossing vorige week

2	4	7	6	3	5	1	8	9
6	3	1	8	4	9	5	2	7
8	5	9	2	1	7	6	4	3
7	1	8	9	5	3	4	6	2
3	2	4	1	7	6	8	9	5
5	9	6	4	2	8	3	7	1
9	8	3	5	6	2	7	1	4
4	6	5	7	9	1	2	3	8
1	7	2	3	8	4	9	5	6

OPLOSSINGEN VAN VORIGE KEER

Prijspuzzel: HORIZONTAAL: 1. Suikerriet; 8. perk; 11. oil; 12. eli; 13. sijs; 14. ob; 16. kaf; 18. mal; 19. nu; 20. eel; 22. nis; 24. hok; 25. per; 26. pion; 28. sloot; 30. mere; 31. beo; 33. inn; 34. menen; 36. puin; 37. goud; 38. opbod; 40. goa; 42. fin; 45. neus; 46. gesar; 48. oost; 50. kei; 51. hor; 52. rut; 54. eer; 55. in; 56. dek; 58. nuk; 60. mi; 61. dit; 62. lee; 64. bed; 66. stoa; 67. beursagent. VERTICAAL: 1. Stoepa; 2. io; 3. kik; 4. elan; 5. re; 6. ill; 7. ei; 8. pijl; 9. es; 10. keuren; 13. sak; 15. bei; 17. fis; 18. mot; 19. neren; 21. lob; 23. slinger; 24. hongaar; 25. pen; 27. nepos; 29. on; 30. medio; 32. oud; 34. muf; 35. opeen; 38. onkies; 39. bui; 41. os; 43. noe; 44. strikt; 46. gok; 47. run; 49. sem; 51. het; 53. tuba; 56. dia; 57. reu; 59. keg; 61. do; 62. le; 63. er; 65. de. **Crypto-overlapper:** Horizontaal: 5. Gewoonpad; 6. kringarts; 7. ezelfhaat; 8. annaalden. Verticaal: 1. Deurozone; 2. toonklaar; 3. invalhelm; 4. lastralen. **Anagram:** 1. raad-graad-gaarde; 2. rots-stoer-export; 3. niet-trein-oriënt; 4. raat-aorta-ornaat; 5. tien-inert-ruiten; 6. teen-genet-lengte; 7. soap-oppas-opstap; 8. soep-snoep-opeens; 9. flat-tafel-flater; 10. oder-onder-donker. Gevraagd woord: GEOORLOOFD
Woordzoeker: SIRIUS **Puzzelslang:** 1. Sara; 2. alsmede; 3. eden; 4. niagara; 5. afraden. Sleutelwoord: SAMENGAAN

Dolmades

Dolmades (Grieks) of dolma's (Turks) is een gerecht van gevulde bladeren die veel verschillende variaties kent in verschillende landen. U kunt het eten als voorgerecht, als borrelhapje of als maaltijd.

Tekst: Miriam de Windt

De Griekse keuken past bij warm weer. Bij warm weer, zoals het nu is in september, heeft men over het algemeen niet veel trek in een zware maaltijd. De Griekse keuken kent veel heerlijke salades en bijgerechten die kunnen zorgen voor een luchtige maaltijd. Dolmades is hier een goed voorbeeld van.

Analyserend
Hetgeen in het oog springt is de hoeveelheid vitamine C. Deze is voornamelijk afkomstig van het citroensap. Maar in het recept staat dat op het laatste moment dolma's besprenkeld dienen te worden als u ze gaat koken. Het citroensap is geen bestanddeel van het gerecht. Met andere woorden, het gerecht zal uiteindelijk toch niet zoveel vitamine C leveren.
De overige voedingsstoffen blijven aan de lage kant. Logisch, want 1 dolma is een klein hapje. Naarmate u meer dolma's eet, krijgt u meer voedingsstoffen binnen. Hetzij als voorgerecht of als maaltijd of als snack, indien u wilt letten op de hoeveelheid calorieën die u per dag binnen krijgt, kunt u de volgende hoeveelheden dolma's eten.

Als voorgerecht: 2 à 3 dolma's.

Als een maaltijd: 6 à 8 stuks met een lekkere rauwkostsalade. En als een borrelhapje 2 dolma's.

Streng zou u zeggen, alleen maar 2 stuks? U dient te bedenken welk tijdstip van de dag het is en wat u al gegeten heeft bij het snacken/borrelen. 2 Dolma's leveren iets meer calorieën dan 1 portie fruit of 1 snee brood zonder beleg. Bij snacken hoort altijd een drankje, dat ook calorieën levert. Om uw gewicht te handhaven is het van belang om niet overdadig te snacken en zeker niet als maagvulling. Ga nooit snacken als u honger heeft. Vast en zeker dat u teveel eet van de snacks. Zorg ervoor dat u een kleine gezonde maaltijd genuttigd heeft, vóór de gezellige bijeenkomst, het feest of het happy hour. Wel is het zo, dat dit recept voor dolma's als snack erg gezond is, vergeleken met chips en gefrituurde borrelhapjes. Na een gezellige bijeenkomst met dolma's als snack, zult u gegarandeerd minder last hebben van uw geweten.

Dolmades in de Griekse keuken
Dolmades zijn een delicatesse, niet alleen populair in Griekenland maar ook in andere mediterrane landen. De dolma kent vele verschillende variaties in verscheidene landen. De vulling kan bestaan uit verschillende soorten vlees, met speciale kruiden of uit een vegetarische vulling, gecombineerd met groenten, bulgur of rijst. U kunt druivenbladeren gebruiken, die te verkrijgen zijn in delicatessenwinkels of de delicatessen-afdeling van de supermarkt. Maar u kunt ook bladeren van kool gebruiken (witte-, spits-, savooie- of boerenkool). Praktischer en goedkoper. De koolbladeren dient u wel eerst even te stomen. Rauw zijn ze moeilijk te vouwen. Dolma's kunnen warm of koud worden geserveerd.

Weer eens iets anders. En niet moeilijk klaar te maken. Op deze manier kunt u zorgen voor voldoende variatie in uw maaltijden, zowel voor wat betreft ingrediënten en voedingsmiddelen als bereidingswijze. In dit recept komt namelijk geen olie of vet aan te pas.

In een Mediterraan dieet...
De Griekse keuken is één van de keukens en voedingsgewoontes waar het mediterraan dieet op gebaseerd is.
Dolma's passen in een mediterraan dieet, gezien de kleine hoeveelheid vlees die u nodig heeft. Per dolma gebruikt u nog geen 10 gram vlees. Dit is minder dan 1 plakje beleg. Als u voor een maaltijd 8 dolma's eet, krijgt u minder dan 1 ons vlees binnen. Dit is een groot pluspunt.
Bovendien kunt u er ook gemakkelijk een vegetarisch gerecht van maken. Niemand zal het vlees missen omdat het in de presentatie heel anders is dan wat menigeen gewend is te eten.

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
T 889-1788
C 520-6932
E mdewindt@scarlet.an.

Voedingswaarde voor 1 dolma

Voedingsstoffen	Hoeveelheid	% DAH
Calorieën/ kJoules	41/	1722%
Natrium	146 mg	7%
Eiwitten	4 g	4 %
Kalk	18 mg	3%
Vetten	1 g	1 %
IJzer	0.6 mg	4%
Verzadigde vetten	0	0
Vitamine A	78 mcg	9%
Cholesterol	8 mg	3 %
Vitamine B1	0.02 mg	2%
Koolhydraten	6 g	2 %
Vitamine B2	0.02 mg	2%
Voedingsvezels	0	1 %
Vitamine C	9 mg	13%

De percentages zijn berekend op basis van 2000 calorieën (8400 Kjoules) per dag, voor een gezonde volwassene.

Kook mee met May

Gevulde druivenbladeren

Ingrediënten:
35 gepekelde druivenbladeren, uitgelekt
1/2 cup langkorrelige rijst
1/2 pond gemalen biefstuk
1 tomaat, vel en pitjes verwijderd, klein gesneden
1 uitje, schoongemaakt en klein gehakt
3 eetlepels platte peterselie, fijn gehakt
1 theelepel kaneel
Zout en vers gemalen zwarte peper
2 eetlepels tomatenpuree
sap van 1 citroen

Bereidingswijze:
De druivenbladeren 20 minuten in heet water ontzouten.
Afgieten en het water daarna 2 maal verversen (koud water)
De rijst wassen met kokend water, onder de kraan afspoelen en uit laten lekken.
In een grote kom de rijst met het vlees, de tomaat, de ui, de peterselie, de kaneel, het zout en de peper mengen.
Dan de tomatenpuree toevoegen.
Op elk druivenblad met de nerf naar boven op een bord leggen en een volle theelepel van de vulling in het midden van het blad leggen.
Het blad met de nerf omvouwen.
Dan de zijkanten van het blad erover vouwen en oprollen.
De bodem van een pan met enige druivenbladeren bedekken.
De dolmades met de naad naar onderen erop arrangeren.
Met citroensap besprenkelen en 2/3 cup water toevoegen.
Een schoteltje er bovenop zetten om ze op hun plaats te houden.
Met een deksel op de pan op een klein pitje 1 uur koken.
Eventueel meer water toevoegen.
Warm serveren.

Eet smakelijk,

May

WIJNADVIES

Verzorgd door de wijnspecialisten van Licores Maduro

Ruffino Orvieto Classico

Druivensoort: **Trebbiano, Procanico en Grechetto**
Streek: **Umbrië, Italië**
Kleur: **Witgeel met groene zweem**
Geur: **Wilde klaver, groene appels**
Smaak: **Groene olijven, walnoot, wijnblad**

Orvieto is de naam van een oude stad uit de Etruskische tijd (circa 300 v. Chr.) gelegen tussen Florence en Rome aan de rand van het groene hart van Italië, Umbrië.
Ruffino is een modern wijnbedrijf, waarvan de wortels ver teruggaan in de geschiedenis en traditie van Italië. Meer dan 100 jaar geleden besloten twee neven met de naam Ruffino om hun geluk in de wijn te beproeven. Ruffino is niet stil blijven zitten; het wijnbedrijf is met de tijd meegegaan en heeft zijn agrarische erfenis uitgebreid met wijngaarden, die beplant zijn met een grote variëteit aan druivenstokken van zowel lokale als internationale origine.
We ruiken wilde klaver, zuring en groene appels. Smaken van groene olijven gecombineerd met wijnblad, limoen en friszure druiven en iets walnootachtigs.
Mooi aperitief of bij de gevulde wijnbladeren, een groen stukje Italië in uw glas.
Santé!
Erik van Kampen is sommelier.

LICORES MADURO

Deze wijn is verkrijgbaar bij The Store Licores Maduro en uw favoriete supermarkt!

Het genot van wijn

Op reis door Italië, Veneto

Vorige week berichtte ik u over ons fantastische verblijf in Umbrië in het oude dorpje Selci aan de grens van de streek Latium (Rome). Deze week gaat het verder, of eigenlijk terug, naar Veneto een ander 'rijk' wijngebied in Italië, het land waar ik oneindig over kan vertellen, omdat het in mijn hart is gaan zitten.

Tekst: Erik van Kampen

Al sinds de Romeinse tijd maakt wijn deel uit van het dagelijkse leven in Italië. Het land is de grootste wijnproducent ter wereld. Ongeveer 50.000 wijnbedrijven produceren een enorm aantal verschillende wijnen in meer dan 500 erkende wijnzones. Daarin worden ruim 400 officieel erkende inheemse druivenrassen geteeld. Die komen vaak alleen in Italië voor, en zelfs soms alleen in de eigen wijnzone. Italianen hebben altijd graag de wijn van hun eigen streek gedronken: hun wijncultuur kent vele lokale tradities die tot op vandaag behouden zijn gebleven.

Daarbij komt dat het hele land geschikt is voor wijnbouw, van het uiterste noorden tot het diepste zuiden. De wijndruiven worden dus geteeld in vele verschillende klimaatzones en op vele verschillende terroirs, wat zich opnieuw weerspiegelt in de wijnen: geen enkel ander wijnland biedt zoveel variatie. Voor de wijnliefhebber is Italië een paradijs, een haast onuitputtelijke bron van telkens weer nieuwe geur- en smaaksensaties. Die kunnen soms vrij extreem zijn. In Italië worden zelfs druiven geteeld op de hellingen van de vulkaan Etna.

De Veneto is al eeuwenlang een van de belangrijkste wijnproducerende gebieden van Italië. Met meer dan 9 miljoen hectoliter wijn per jaar is de regio zelfs het allergrootste wijnproducerende gebied van het land. De hoofdstad van deze welvarende oostelijke regio wordt gevormd door de wereldberoemde havenstad Venetië. De Veneto vormt het hart van de Italiaanse Prosecco-productie. Ook produceert de regio tal van bijzondere Pinot Grigio's.

Hoewel de Veneto een grote verscheidenheid kent, zijn deze niet allemaal van even goede kwaliteit. De gebiedjes zijn in de vorige eeuw opzettelijk vergroot om grotere hoeveelheden wijn te kunnen exporteren. Voormalige landbouwgronden werden beplant met druiven en bij de geregistreerde wijngebieden betrokken. Wijnboeren werden verplicht om hogere druivenopbrengsten te produceren. Als gevolg van deze ontwikkelingen dragen veel wijnen in de Veneto het etiket DOC, maar is de kwaliteit van de wijnen niet altijd even betrouwbaar.
Het is daarom van belang om goed in de gaten te houden welke producent de wijn heeft gemaakt.

Prosecco
De Veneto telt gelukkig genoeg wijnhuizen die uitstekende Prosecco's produceren.
De elegante witte Prosecco is een inheems druivenras dat wordt verbouwd in het relatief koele gebied iets ten noorden van Treviso. De druif vormt de basis van de uitermate populaire mousserende Prosecco-wijnen. Er bestaan overigens ook stille versies van Prosecco, maar deze zijn veel minder bekend. De Prosecco di Conegliano Valdobbiadene, ten westen van Conegliano, produceert de beste Prosecco's. Prosecco is levendige en fruitige mousserende wijn, die vaak licht nootachtig van smaak is.
Ongeveer 120 kilometer ten westen van Venetië ligt Verona, de romantische stad waar Shakespeares toneelstuk Romeo en Julia zich afspeelt. De stad is ook beroemd om het indrukwekkende Romeinse amfitheater waar ieder jaar het Operafestival wordt gehouden. In de buurt van Verona liggen de wijngaarden van Valpolicella. De Valpolicella produceert rode wijnen, waarin overwegend de corvina-druif wordt verwerkt. Vaak worden er ook Rondinella- en Molinara-druiven gebruikt. Valpolicella is licht en fruitig van smaak, vaak met een relatief hoge zuurgraad. De jonge wijnen doen aan de Franse Beaujolais denken en kunnen prima gekoeld gedronken worden.

Uit de heuvels van Valpolicella komen iets vollere wijnen. De droge Amarone en halfzoete Recioto worden gemaakt van gedroogde blauwe druiven. Beide wijnen kunnen uitstekend bewaard worden en krijgen dan een nog geuriger bouquet. De uitgeperste gedroogde druivenschillen van de Amarone-wijnen worden gebruikt voor nog een andere speciale rode wijn, de Ripasso. Voor deze ronde, complexe wijn worden de uitgeperste druivenschillen nog een keer gegist. Daarna rijpt de wijn een jaar lang op grote eikenhouten vaten. Vervolgens moet de Ripasso ook nog eens zes maanden op de fles rijpen. Pas daarna is de wijn klaar voor de verkoop.

In de Bardolino, aan de zuidoostelijke voet van het Gardameer wordt een fruitige, ongecompliceerde rode wijn geproduceerd.
De Soave-wijn is een van de bekendere wijnen waarvan het productiegebied enorm is uitgebreid. De mooiste exemplaren komen uit de DOC Soave Classico, het gebied dat als eerste deze classificatie ontving. Het is een sappige witte wijn met een hint van groene appels, gemaakt van onder meer Garganega, Chardonnay en Pinot Blanc. Behalve de populaire droge versie bestaat er ook een dessertwijn. Deze Recioto del Soave is gemaakt van ingedroogde druiven. Door het hoge suikergehalte in de gedroogde druiven ontstaat een heerlijke zoete wijn.

Volgende week besteed ik aandacht aan wijn die wordt opgeslagen in amforen. Dus in kruiken, een zeer oude opslagtechniek, overgewaaid uit het oude Griekenland.

À Votre Santé

Erik van Kampen is sommelier bij Licores Maduro.

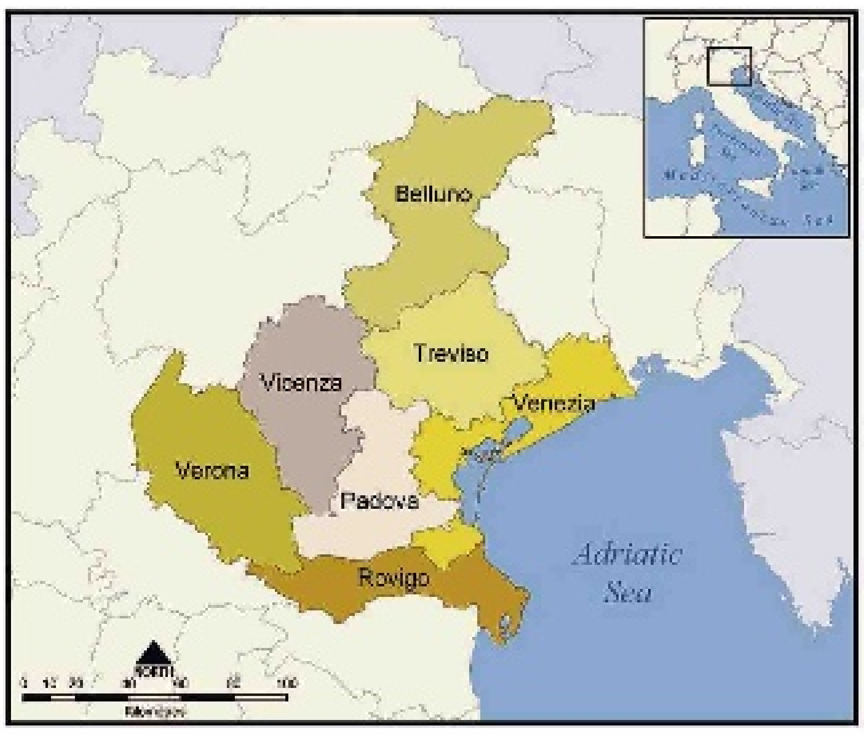

De Veneto is al eeuwenlang een van de belangrijkste wijnproducerende gebieden van Italië.

Recht

Strafmaat bij zedenzaken

Sedert 2010 is middels een handtekeningenactie aandacht gevraagd voor misbruik van minderjarigen op Aruba. Vervolgens is dit onderwerp binnen een door het Parlement daartoe ingestelde commissie behandeld.

Een wetsontwerp is destijds onder de loep genomen, doch vanwege de vele haken en ogen die aan de invoering van minimumstraffen kleven, heeft dit tot op heden niet geleid tot een goedgekeurd wetsontwerp. De roep vanuit de maatschappij om minimumstraffen in te voeren bij zedendelicten is er nog steeds, al dan niet als gevolg van recent in de media uitgemeten arrestaties respectievelijk strafzaken inzake misbruik van (stief)kinderen en een gehandicapte. Welke juridische aspecten spelen bij de invoering van minimumstraffen een rol? Dit zijn veelal aspecten die zich aan het oog van de doorsnee burger bij het formuleren van een persoonlijke mening onttrekken. Hieronder volgt in willekeurige volgorde een niet-limitatieve opsomming.

1. Het aspect van de wetsystematische inpassing: indien minimumstraffen voor zedendelicten worden ingevoerd dan heeft dit inter-koninkrijkelijke verschillen in wetgeving tot gevolg, hetgeen in strijd is met het concordantiebeginsel. In het merendeel van het Koninkrijk heeft men namelijk ook geen stelsel van wettelijke strafminima.

2. Bij de invoering van minimumstraffen voor een specifieke delictengroep, zal de huidige wetsystematiek worden doorbroken qua evenredigheid en proportionaliteit ten aanzien van overige misdrijven. Dit kan bijvoorbeeld als gevolg hebben dat een rechter door een wettelijk strafminimum gedwongen wordt om voor een afgedwongen tongzoen, hetgeen onder de delictsomschrijving aanranding valt te scharen, een zwaardere straf op te leggen dan gebruikelijk is bij een mishandeling met letsel. Men zou om dit te repareren dan ook voor die andere delictsgroepen minimumstraffen moeten invoeren.

3. Het invoeren van minimumstraffen voor specifieke of alle delictsgroepen grijpt in grote mate op de beslissingsvrijheid van de rechter in. Dit betreft een doorbreking van een van de belangrijkste pilaren van onze samenleving: de trias politica ofwel scheiding der machten. Door minimumstraffen in te voeren gaat de wetgevende macht als het ware op de stoel zitten van de rechtsprekende macht.

4. Het gevolg van de inperking van deze beslissingsvrijheid aan de zijde van de rechtsprekende macht heeft er op Curaçao al toe geleid dat zowel het Openbaar Ministerie als het gerecht de aldaar geldende wettelijke strafminima in de praktijk naar eigen inzicht terzijde schuiven. Men ontkomt er immers niet aan dat specifieke omstandigheden van de zaak daartoe ten behoeve van een billijke uitkomst kunnen noodzaken.

5. Behalve het terzijde schuiven van wettelijke strafminima zou de inperking van de beslissingsvrijheid terzake de strafmaat ook als ongewenst gevolg kunnen hebben dat er door het Openbaar Ministerie dan maar van vervolging wordt afgezien of dat een rechter bij het beoordelen van het bewijs en het evalueren van zijn rechterlijke overtuiging naar een vrijspraak toe redeneert, eventueel door de handelingen te scharen onder niet ten laste gelegde lichtere varianten. Dit om uit humanitaire overwegingen een anders onbillijke of disproportionele uitkomst te voorkomen. Onderhavig aspect zou vergaand aan de doelmatigheid van de invoering van minimumstraffen afdoen en de maatschappelijke onvrede in stand houden. Vooral indien de burger geen volledig inzicht heeft in de onderliggende redenen en gedachten achter zo'n beslissing tot niet vervolging (sepot) of vrijspraak.

Argumenten voor de invoering van minimumstraffen kunnen uiteraard worden gevonden in het willen voorkomen van het gevoel zijdens de burger tot de noodzaak van eigenrichting, het afgeven van een duidelijk signaal dat door de rechtsprekende macht streng wordt opgetreden tegen dit soort als schokkend ervaren misdrijven (preventie) en meer genoegdoening zijdens het slachtoffer. Echter, de praktijk laat zien dat juist in die gevallen waarin de maatschappij verbolgen reageert op een in haar ogen te laag opgelegde straf het plafond van de huidige wettelijke strafmaxima bij lange na nog niet is bereikt. Het huidige wetsysteem biedt derhalve reeds de ruimte om hogere straffen op te leggen. Gekeken dient dan ook te worden hoe het komt dat desondanks een lagere straf wordt opgelegd. Een verklaring is dat het veelal voorkomt dat bepaalde onzedelijke handelingen, de wijze waarop of de lengte van de periode gedurende welke het misbruik plaatsvond, zich niet laat bewijzen als gevolg van de typisch voor dit soort zaken besloten kring waarbinnen een en ander plaatsvindt, in de regel buiten het oog van getuigen. Dit leidt tot slechts gedeeltelijke bewezenverklaring en dus een lagere straf of zelfs vrijspraak indien voldoende bewijs volledig ontbreekt. Met de invoering van minimumstraffen wordt dit praktische bewijsprobleem, welke een veroordeling en daarmee genoegdoening van het slachtoffer in de weg staat, niet verholpen. Ook het argument dat ziet op preventie valt te relativeren. De gevallen die de meeste maatschappelijke onrust veroorzaken zijn die waarbij de dader een bepaalde hoedanigheid heeft zoals (stief)vader, leraar en oom of waarbij het slachtoffer een bepaalde hoedanigheid heeft zoals een zeer jonge leeftijd of gehandicapt is. Juist bij zulke hoedanigheden moet de dader zich bewust zijn geweest van de mate van strafbaarheid van zijn handelingen, maar heeft dit hem er desondanks niet van weerhouden. Het zal dan vaak ook niet gaan om een verstandelijke keuze van de dader die vooraf is gegaan door een belangenafweging.

De signaalwerking die uitgaat van zwaardere straffen dient echter niet volledig te worden ontzegd. Daar waar het bewijsprobleem zich niet laat gelden en er geen strafverminderingsgronden bestaan, is er de ruimte om hogere straffen op te leggen dan thans in de praktijk het geval is. De ernst van het delict vormt daartoe de rechtvaardigingsgrond.

Eline Lotter Homan is advocaat bij HBN Law op Aruba. www.hbnlaw.com

Mens & Werk

De verslaafde werknemer

Over verslaving bestaan veel verschillende opvattingen. Verslaving wordt soms gezien als een ziekte of een gewoonte, als ondeugd en het leidt in de meeste gevallen tot een maatschappelijk probleem. De term verslaving wordt gebruikt voor gewoontes waar mensen geen weerstand aan kunnen bieden, denk aan rookverslaving, gokverslaving, seks- en internetverslaving. Een verslaving is een toestand waarin een persoon fysiek en/of mentaal van een gewoonte of stof afhankelijk is, zodanig dat hij deze gewoonte of stof niet, of heel moeilijk los kan laten.

Tekst: Judice Ledeboer

Je kan van een verslaving spreken als iemand steeds meer nodig heeft van een bepaald middel om hetzelfde effect te bereiken (Wat dit effect ook is, de één raakt spanning kwijt, de ander wordt juist heel helder, weer een ander wordt slaperig) en er ontwenningsverschijnselen komen als het verslavende middel niet wordt gebruikt. Dit kunnen lichamelijke verschijnselen zijn zoals zweten of trillen of geestelijke verschijnselen zoals onrustig zijn, paniekaanvallen en verstoord gedrag zoals heftige plotselinge woedeaanvallen en schreeuwen.

Verslavingen leiden tot veel problemen in de samenleving en ook op het werk. In alle lagen van een bedrijf, van de directiekamer tot de werkplaats komt het voor dat er werknemers zijn met een verslaving. Ze kunnen niet zonder bijvoorbeeld cocaïne, wiet, alcohol, gokken, porno of sociale media. Verslavingen hebben grote invloed op het functioneren van de werknemers. Het is voor de werkgever dus van groot belang om een verslaafde werknemer te helpen, maar veel werkgevers vinden het lastig hoe zij hiermee kunnen omgaan.

Allereerst is het herkennen van een verslaving een lastige zaak. Vreemd gedrag, plotselinge afwezigheid, woede aanvallen, 'ziek' op maandag en iedere 5 minuten op de telefoon kijken of er e-mails of andere berichten zijn via Facebook, zijn signalen waar de werkgever iets mee moet doen. Hoe vaak komt het voor dat een medewerker in het weekend zoveel drinkt dat hij zich bijna iedere maandag ziek meldt? Het is een reden om met de werknemer te praten. Het grote probleem bij 'verslaafden' is echter dat ze hun buitensporig gebruik van verdovende middelen of hun vreemde gedrag niet als gevolg van verslaving zien en ze zullen dus ook ontkennen dat er een probleem is. 'Ja, ik drink wel wat alcohol en in het weekend soms wat meer, maar ja, het is weekend en dat moet toch kunnen na een week hard werken?'

Bij ieder bedrijf of iedere instelling werken mensen die verslaafd zijn. Alcohol komt het meeste voor. Ruim 20 procent van de werknemers drinkt bovenmatig. Soms beginnen ze al om tien uur 's ochtends. Drinken wordt problematisch bij mannen wanneer zij meer dan 21 glazen per week drinken. Voor vrouwen ligt de grens lager, op 14 glazen per week. Drinkt iemand deze hoeveelheden dan heeft hij meer kans om een verslaving te ontwikkelen. Er is berekend dat medewerkers die een alcoholverslaving hebben een kwart minder productief zijn op het werk. Bij een bedrijf met honderd medewerkers is dat al snel een kostenpost die in de honderdduizenden guldens per jaar loopt. Maar niet alleen drank is een probleem. Ook cannabis, cocaïne, heroïne, sociale media, gokken en seks kunnen tot verslavingen leiden. Er zijn mensen die zo verslaafd zijn aan seks dat ze zich tijdens werktijden 4 à 5 keer per dag afzonderen om te masturberen. De werkgever en managers op afdelingen lopen vaak tegen een muur op omdat veel bedrijven geen verslavingsbeleid hebben. Roken wordt meestal buiten beschouwing gelaten, omdat roken min of meer sociaal geaccepteerd is. Roken gaat echter ook ten koste van de productiviteit en de gezondheid van medewerkers. En tegenwoordig hebben we ook eetverslavingen. Uit het recente onderzoek over de stand van zaken op het gebied van gezondheid op Curaçao komt naar voren dat twee op de drie personen op het eiland overgewicht heeft. De gevolgen zijn groot. Een paar voorbeelden: slechte doorbloeding in het lichaam, moeheid, stress, hartproblemen, te hoge bloeddruk en hoger ziekteverzuim. Dat komt overigens sowieso meer voor bij mensen met een verslaving. Zij melden zich vier keer vaker ziek. Ook op sociaal gebied is er soms geen aansluiting omdat mensen met een verslaving zich afsluiten van hun collega's of hen zelfs proberen te ontwijken. Dit doen ze door altijd 'onderweg' te zijn. En het humeur van een verslaafde is vaak wisselend. Ze zijn sneller geïrriteerd, snauwen hun collega's af, vertonen zelfs agressief gedrag en/of maken een vermoeide indruk. Het tegenovergestelde komt ook voor, want sommige mensen met een verslavingsprobleem doen er juist alles aan om niet door de mand te vallen. Ze zijn juist heel aardig en daarmee hopen ze dat niemand hen durft aan te spreken op hun probleem.

Wat kan een werkgever doen in de omgang met verslavingen van werknemers. Allereerst moet er een verslavingsbeleid zijn. De regels en ook de gevolgen van overtreden moeten duidelijk zijn. Iedere werknemer moet deze regels onderschrijven zodat hij gewezen kan worden op zijn verantwoordelijkheid inzake de gevolgen van zijn verslaving. Collega's moeten ook de mogelijkheid hebben om de signalen die er worden afgegeven door de 'verslaafden' al dan niet anoniem te kunnen melden. Het is aan de HR-functionaris, directeur, manager of maatschappelijk werker om te gaan praten. Goede communicatieve vaardigheden zijn nodig om de 'verslaafde' niet aan te vallen op het gedrag, maar om erachter te komen wat het probleem is en of de werkgever kan helpen. Dreigen met ontslag heeft weinig zin omdat dat moeilijk is, maar het zet de werknemer wel aan het denken. Maar met voldoende bewijs (dossieropbouw) van slecht presteren, ongewenst gedrag op de werkvloer, veelvuldige afwezigheid zonder goede doktersreden en andere onregelmatigheden op de werkvloer waar die betreffende werknemer mee te maken heeft, zal de werknemer zwak staan en kan hij toch zijn baan verliezen.

Om het bedrijf en de medewerkers te beschermen is dus een verslavingsbeleid nodig. Bij ontdekking van een verslaving bij een werknemer en door daar open over te communiceren kan een werkgever de werknemer stimuleren om iets aan zijn verslavingsprobleem te doen, want verslaving is niet alleen het probleem van de werknemer, maar voor zijn hele omgeving, ook zijn familie en uiteindelijk voor de hele samenleving.

(bronnen: http://www.vnn.nl/ www.verslaving.org/ www.gezondheid.nl/www.gezondheidsnet.nl)

Management

Over organiseren, ondernemen, managen en leidinggeven

Bedrijfscultuur en attitude

Aan het einde van de lange en belangrijke behandeling van de bedrijfscultuur past nog het slothoofdstukje over jezelf motiveren en jezelf gemotiveerd houden. Al in de oude dagen van Plato en Aristoteles hielden mensen zich bezig met het thema van zelfmotivatie en waarom sommige mensen wel gemotiveerd zijn om hun potentieel te bereiken en anderen min of meer doelloos door het leven gaan.

Tekst: Jan de Ruijter

Motivatie kan gezien worden als de innerlijke drang die ons gedrag veroorzaakt. Over zelfmotivatie kan onder meer het volgende gesteld worden:

1. Iedereen heeft dromen. Wat zijn die dromen en ambities? Iedereen heeft wensen in zijn gedachten en hart, wat spoort ons aan, wat willen we, wat hopen en verwachten we. Laat de antwoorden daarop diep vanuit je bewustzijn komen.
2. Jezelf motiveren en aansporen is van enorm belang. Het opstellen van je prioriteiten helpt je toekomst te bepalen.
3. Elk mens is uniek. Denk daarom goed na over wie je wilt zijn en wat je wilt bereiken. Maak vervolgens duidelijke en logische beslissingen en focus op wat belangrijk voor je is.
4. Tussen mensen onderling is er een klein maar levensbelangrijk verschil... je houding, je attitude. Met een positieve houding accepteren we de voor ons liggende uitdagingen, verkiezen we actie boven apathie, moed boven angst, en vooruitgang boven stilstand.
5. Onze attitude beïnvloedt onze motivatie, ons geluk en succes in het leven.
6. Iedereen bepaalt zijn eigen houding en attitude. Attitude is alles. Het is binnen je eigen controle. Je bepaalt zelf hoe je reageert op teleurstellingen en andere zaken. Je houding heeft meer invloed op je toekomst dan je verleden, je opvoeding, je scholing, je omstandigheden, je bekwaamheden, je natuurlijke aanleg. Alles gaat om houding, attitude.
7. Elke dag opnieuw bepalen we zelf onze houding voor die dag, het is onze eigen keuze.
8. Met een gepassioneerd geloof in onze dromen en doelen, overwinnen we de obstakels op onze weg naar geluk en succes. Succesvolle mensen hebben een onverzettelijk geloof in zichzelf en hun doelstellingen.
9. Passie leidt tot zelfmotivatie. Bepaal je doel en rol in dit leven, denk na over wat je natuurlijke aanleg is. Ontwikkel die aanleg en haal daar het maximale uit.
10. Zorg ervoor dat je later achteraf kunt zeggen: 'Ik ben echt trots op wat ik heb bereikt'. Zodat je, wat je dan ook hebt bereikt, dat net zo mooi en goed gedaan hebt als Michelangelo schilderde of Beethoven muziek maakte.
11. Bepaal realistische doelstellingen. Om in zelfmotivatie te slagen, dien je realistische en duidelijke doelen te stellen. Die zijn dan een routekaart die je moet volgen. Als je je doelen werkelijk hebt behaald voel je je voldaan en gemotiveerd. Doelen moeten haalbaar zijn. Het behalen van bescheiden doelen is beter dan je verloren te voelen in onrealistische verwachtingen.
12. Ontwikkel goede gewoontes. Zelfdiscipline leidt tot goede gedachten. Goede gedachten leiden tot goede doelstellingen. Die doelen zetten aan tot acties. Alles wat we doen en oefenen worden gewoontes en goede gewoontes vormen ons karakter. Een goed karakter is een vereiste voor langdurig geluk en succes.
13. Sterk gemotiveerde mensen zijn gefocust, hun gedachten zijn duidelijk en hun energie is groot.
14. Oude bagage gaat overboord. Vergeef en vergeet. Haat, boosheid, wraak en wrok zijn slechte zaken voor geest en lichaam. Geef daar niet aan toe zodat je je energie en vrijheid kunt besteden aan je vooruitgang. Hetzelfde geldt voor tobben en je zorgen maken, meestal geheel onnodig. Het is uitermate negatief.
15. Net zoals inbeelding je angst kan bezorgen, kan het ook voor het tegengestelde zorgen. Met diepe inbeelding in je gedachten over wat je wilt bereiken, kan je dat ook bereiken. Je wordt wat je denkt.

16. Hoe meer we lichamelijk oefenen hoe beter we ons voelen. Training laat het hart pompen, het bloed stromen en geeft ons nieuwe 'schone' energie. En die energie heeft een wisselwerking op onze motivatie. Een goede lichamelijke conditie is belangrijk bij elk beroep, iemand die lichamelijk fit is presteert beter.
17. Emoties zijn sterke motivatoren. De behoefte aan liefde en erkenning, aan presteren, zin en betekenis, vormen sterke stimulansen.
18. Sterk gemotiveerde mensen schuiven bergen aan de kant, overwinnen alle obstakels. Als de wereld luisterde naar de mensen die beweren dat het niet kan, dat het niet mogelijk is, dan waren er geen auto's, radio's, geen telefoon en zaten we nog in het stenen tijdperk.
19. Volharding is een noodzakelijke emotie voor succes. Ray Kroc opende zijn eerste McDonald's toen hij 52 jaar oud was en jarenlang bezig was geweest om zijn idee voor een fast food-keten aan de man te brengen.
20. Dankbaarheid. Wees dankbaar voor wat je hebt en focus niet op wat je niet hebt.
21. Ik heb daar geen tijd voor is grote nonsens. Als je analiseert hoeveel tijd je besteedt aan onproductieve dingen, dan is er best tijd, alle tijd voor prioriteiten. Dus dan is de vraag of continu aan je doelen werken en die bereiken een prioriteit is of niet.
22. Maak een commitment met jezelf! Het leven zit vol met pieken en dalen. Ga door ondanks alle moeilijkheden en moeilijke tijden.
23. Succes is een 'journey'. Je dromen, prioriteiten en attitude zijn de grondslag voor elke stap die je maakt.
24. Mensen zijn zo gelukkig als hun gedachten hen laten zijn.

Dit zijn goede en toepasbare ervaringsregels die een rol spelen bij zelfmotivatie.

Aan het eind van het belangrijke hoofdstuk bedrijfscultuur, sommen we de 12 componenten nog een keer op:
1. Waarden, gedrag en houding. 2. De platinum-regel. 3. De zeven gouden regels. 4. Missie en visie. 5. Personeelsbeleid. 6. Goed werknemerschap. 7. Teamwerk.
8. Managementstijl. 9. Serviceconcepten. 10. Motivators. 11. Believe and Achieve, zelfmotivatie. 12. Succes vieren.

"Cultuur is niet een van de dingen die de ceo doet, het is alles wat hij doet", was een bekende en frappante uitspraak van Lou Gertner jr. de vroegere ceo van IBM. Het Excel-managementmodel beantwoordt aan de eisen van deze tijd; het succes van alle systemen hangt volledig af van wat mensen er met elkaar van maken. En hoe mensen met elkaar presteren is op de lange duur helemaal afhankelijk van de bedrijfscultuur in de onderneming. En dus vormt bedrijfscultuur de onbetwistbare fundatie van een bedrijf of organisatie. Helaas wordt dat niet erkend door de Baldrige Foundation en het Baldrige National Quality Program, het Baldrige Performance Excellence Program en ook niet door kwaliteitsorganisaties zoals EFQM (European Foundation for Quality Management) en INK (Instituut Nederlandse Kwaliteit).

In de volgende afleveringen gaan we door met de andere elementen van beleid.

Onder het Excel-managementsysteem zijn dat 1. Customer Focus, 2. Company wide Quality and Excellence Management, 3. Creativity and Innovation, 4. Marketing en Sales, 5. Partnerships en Chains, en 6. Results.

(Wordt vervolgd)

Jan G. de Ruijter is bedrijfsconsultant op Aruba. Reacties: j.deruijter@yahoo.com

Trainen met trainingsacteurs

Lastige situaties onder de knie

Trainingen met acteurs, wat is daar de toegevoegde waarde van? Ñapa ging om dit uit te zoeken naar het Lions Dive & Beach Resort waar Maya Mathias en Perla Thissen samen met een team van ervaren, lokale trainingsacteurs een workshop gaf.

Tekst: Judice Ledeboer Foto's: Ken Wong

Een overval, lastige klanten, een collega die altijd dramt, veeleisende patiënten, het aanhouden van criminelen. Het zijn allemaal situaties die dagelijks voorkomen op het werk, maar waar mensen dikwijls niet mee om weten te gaan.

Een overval is natuurlijk een zeer gewelddadige situatie en de spanningen lopen hoog op. Hoe gaan mensen daarmee om? En klanten te woord staan op een nette, fatsoenlijke manier, ook als de klant ongeduldig is, gaat dreigen of zelfs gaat schreeuwen. Wat doet de medewerker dan?

Maya Matthias, directeur van Smart Works, trainer en schrijfster, is geen onbekende in de wereld van trainingen. Zij heeft al meer dan 25 jaar ervaring als trainer en ze werkt graag met trainingsacteurs die zij inzet bij trainingen waar bijna echte (werk)situaties gecreëerd worden waarbij het de cursisten behoorlijk moeilijk gemaakt wordt, want ze moeten leren om te gaan met lastige situaties. De situaties zijn allemaal uit het leven gegrepen en voor de cursisten dikwijls heel herkenbaar. Het gaat bij het trainen met trainingsacteurs, die een spel spelen, maar dan levensecht, dat de cursisten naar hun eigen gedrag en emoties gaan kijken en leren omgaan met dikwijls lastige, soms zelfs onveilige situaties.

De trainingsacteurs met wie Matthias werkt zijn allemaal zeer goed getrainde acteurs. De trainingsacteurs met wie zij thans veel werkt zijn Peter Kleine, Monique Snel, Michiel van der Veur en Florine Mazel. Zij zijn opgeleid door actrice Perla Thissen, die haar roots op Curaçao heeft en al jaren in Nederland woont en werkt. Zij begon in de ziekenverzorging, deed mo-Frans, maar het toneelbloed kruipt waar het niet gaan kan en ze stapte de toneelwereld in. Thissen volgde eerst een toneelopleiding bij de Acteursstudio in Amsterdam, leerde allerlei theatertechnieken, volgde diverse workshops in Nederland en Amerika en later werkte ze mee aan televisie- en filmproducties zoals onder meer Medisch Centrum West, Goede Tijden, Slechte Tijden, Zeg 'ns AA en Spangas. Ze deed ook mee aan diverse theaterproducties. Sinds 1996 is Thissen werkzaam als actrice en trainster in bedrijfstrainingen en bedrijfsfilms en traint zij ook andere acteurs om als trainingsacteur te werken. Haar bedrijf heet Parelmoer.

Matthias en Thissen werkten vroeger voor hetzelfde trainingsbureau en kennen elkaar al jaren. Thissen heeft de acteurs die voor Matthias werkt ook getraind en toen ze elkaar een paar weken geleden op Curaçao weer tegenkwamen besloten ze spontaan om een workshop te geven voor managers, HR-professionals, coaches en andere geïnteresseerden om achter de coulissen te kijken van het werk van trainingsacteurs. Matthias leidde de workshop, Thissen vertelde over haar werk als trainer van trainingsacteurs en de trainingsacteurs kropen in de rol van een ongeïnteresseerde doktersassistente, bezorgde vader, diverse types manager en een opgewonden, verongelijkte, vloekende collega. Ook gasten die in het publiek zaten deden mee met een paar oefeningen om naar hun eigen emoties en gedrag te kijken als er op een bepaalde manier tegen hen werd gesproken en zelfs geschreeuwd werd.

Volgens Matthias was het tot vijf jaar geleden op Curaçao niet gebruikelijk om trainingsacteurs in te zetten bij bedrijfstrainingen. "Vaak denkt men dan aan rollenspellen, maar we willen juist iets anders laten zien", aldus Matthias. "Het gaat erom dat men zijn eigen verbale en fysieke grenzen gaat verkennen en dat men een bewustzijn creëert van gewenst en ongewenst gedrag."

Thissen legde de meerwaarde van het gebruik van trainingsacteurs tijdens trainingen uit. Ze vroeg het publiek wie zich bewust is van zijn gedrag en wat dat teweeg brengt bij anderen, vooral in werksituaties. "Is het zo dat je binnen werksituaties luistert? En hoor je wat de ander zegt? Of denk je dat je weet wat je gedrag is?" Volgens Thissen zijn veel mensen zich niet bewust van hun gedrag en hoe ze anderen beïnvloeden. De trainingsacteur maakt gelijk zichtbaar hoe iemands gedrag de ander beïnvloedt. Sterker nog, de trainingsacteur geeft feedback. "Je leert je bewust te zijn van het gedrag. Als je altijd hetzelfde doet krijg je altijd hetzelfde terug.

Trainingsacteurs reageren op jouw gedrag. Ze laten je je eigen gedrag ervaren", aldus Thissen. Trainingsacteurs zijn levend lesmateriaal. Ze oefenen met het gedrag van de ander. Dat is de essentie van trainingsacteren. "Het gaat erom dat je ervaart wat je eigen gedrag bij de ander doet, want dan pas kan je je eigen gedrag veranderen. Door alleen theoretisch te leren hoe men moet omgaan met eigen gedrag en gedrag van anderen blijft er een afstand. Met trainingsacteurs ervaart men het gevoel, gaat het door je lijf heen. Je komt dichter bij het leerdoel", legt Thissen uit. "Dat vraagt veel van de trainingsacteur. Ik heb ze zelf opgeleid dus ik weet wat ze kunnen." Matthias: "Ik gebruik de acteur om de theorie aan te geven. De acteur brengt eerst de manager tot leven en dan komt de theorie pas. Mijn ervaring is dat als je theorie en spel combineert dat de leerstof beter blijft hangen."

Het gaat erom om een zo realistisch mogelijk spel te spelen. Volgens Thissen werkt het niet om mensen een rollenspel te laten spelen. "Het gaat niet door je lijf heen", zegt ze. Een trainingsacteur blijft altijd in zijn rol en trekt de ander in het spel. Het is een realistisch geloofwaardig spel. De effectiviteit ligt bij het geven van feedback door de trainingsacteurs. Zij moeten ook beïnvloedbaar zijn en reageren op wat de ander doet. Daarom moeten de trainingsacteurs ook goed op de hoogte zijn van de leerstof. Ze kunnen het gedrag doceren door er kleur aan te geven omdat ze kennis van zaken hebben. "Er zijn tegenwoordig sterkere normen en compliance-regels. De acteurs hebben die kennis", aldus Matthias. De acteurs moeten ook in staat zijn om situaties goed in te schatten. Als ze bijvoorbeeld merken dat de mensen bang zijn, dan moeten ze die mensen veiligheid laten voelen. "Het gaat niet om de acteur, maar dat de cursist in een veilige omgeving kan oefenen."

Bij trainingen waarbij de cursisten leren om te gaan met een overval wordt er 'laag' begonnen. Matthias: "Mensen moeten wennen aan geweldsniveau. Wat in Nederland werkt, werkt ook hier. Het aardige op het eiland is dat we veel te maken hebben met interculturele invloeden. Juist de actie en humor is interessant."

Matthias geeft trainingen aan de overheid en aan de private sector. Aan jong en oud. Ze geeft veel trainingen in de dienstverlening en het is belangrijk om uniformiteit te creëren. Door de huidige economische crisis zijn trainingen op het gebied van commerciële vaardigheden belangrijk. Maar ook bij managementtrainingen worden acteurs ingezet. Er is de laatste tijd meer belangstelling voor professionele managementstijlen onder meer coachend leiderschap. Managers willen weten welke vaardigheden men daarvoor nodig heeft.

De vraag waar Matthias zelf nog geen antwoord op heeft kunnen vinden is 'hoe verankeren de cursisten wat ze ervaren en geleerd hebben?' Wat moet er gedaan worden dat de mensen blijven dooroefenen? Ze ziet zelf het belang van herhaaltrainingen, maar gezien de crisis voelen bedrijven daar niet veel voor.

Matthias vertelde over een hoteltraining die onlangs plaatsvond bij een lokaal hotel. Twee gasten (acteurs) checkten aan het einde van de middag in en ze creëerden continu situaties waarbij er van alles misging. Het personeel werd behoorlijk op de proef gesteld. Er werd door de acteurs met nadruk ingezoomd op het omgaan met lastige mensen waarbij grensoverschrijdend gedrag wordt getoond. Bij de training die volgde was er natuurlijk grote verbazing en hilariteit toen het personeel er achter kwam dat alles gespeeld was, maar het doel was bereikt. De medewerkers hebben de ervaring gevoeld en konden daarover praten, zodat ze leerden over hun eigen reacties op gedrag van anderen.

"Bij de terugkoppeling op wat er is gebeurd kijken we duidelijk naar de rol van het personeel én het management. Het management vraagt van alles van het personeel en het personeel moet op zijn beurt ook van alles aan het management kunnen vragen. Het management vraagt groei, maar dan moet ook het Management Team mee veranderd worden", aldus Matthias. Ook in de omgang met collega's worden trainingen met acteurs ingezet. Er wordt dan geoefend in sketches waarbij iemand een veeleisende baas of collega heeft. "Ik wil dat de mensen na de training tools in handen hebben. Toch gaat het om oefenen, oefenen en nog eens oefenen."

Op de vraag waarom de acteurs dit werk doen, reageerden ze allemaal anders. "Dat je ziet dat de mens feedback zo leuk vindt. Het kwartje valt", aldus Monique Snel. Peter Kleine zei over zijn werk als trainingsacteur: "De eerste reactie van de mensen is vaak: je hoeft mij niets te vertellen. Maar na een tijdje doen ze toch mee en dan zijn ze verbaasd dat ze, ondanks dat het een spel is, hun echte emoties laten zien." Florine Mazel vindt het vooral leuk om verschillende types neer te zetten en Michiel van der Veur over het acteren bij trainingen: "Je hoeft niet te presteren. Je gaat experimenteren. Je kunt 'gedrag' bestellen. En ik vind het vooral aardig dat je een ander tot dienst kan zijn. Als je het juist en respectvol doet, geloven ze wat ik neerzet. Je kan de ander helpen."

Matthias benadrukt dat er heel zorgvuldig wordt omgegaan met de gevoelens en emoties die er tijdens de trainingen loskomen. "We bouwen het op. We willen laten zien dat acteren niet alleen een spel is, want er gebeurt toch iets met emoties. Er moet eerst vertrouwen zijn."

Thissen vult aan: "Bij agressietrainingen laten we eerst voelen wat er in het lijf gebeurt als er spanning komt. We vragen dan 'wat voelde je'? Het spreekt dan ook vanzelf dat een goede voorbereiding nodig is. Het gaat er vooral om dat de cursisten leren om grenzen aan te geven."

"De scènes worden met actie opgebouwd. Soms wordt een situatie overdreven of een situatie escaleert. De cursisten herkennen de situaties omdat het situaties zijn die werkelijk plaatsvonden of plaatsvinden. Om de situatie tot een goed einde te brengen wordt het publiek erbij betrokken. Het publiek is de regisseur. Er wordt dan stap voor stap weer door de situatie gegaan. Bij het signaleren van ongewenst gedrag geeft het publiek aan wat het gewenste gedrag moet zijn. De groep ziet vanzelf wat oorzaak en gevolg is. Iedereen mag meedoen. Het hoeft niet. Er moet altijd een gevoel van veiligheid zijn."

Op de vraag uit het publiek 'Op Curaçao zijn de mensen emotioneler, hoe wordt daarmee omgegaan?', antwoordde Matthias: "Mijn ervaring als trainer de afgelopen zeven jaren is dat het werken met trainingsacteurs in de Dutch Caribbean erg aanslaat bij alle doelgroepen. Men houdt van de humor, herkenbaarheid, dynamiek en doet heel graag mee en men schrikt helemaal niet van intense emoties, zoals ik dat in Nederland meer meemaakte. Het is een werkvorm die werkt en heel goed aansluit bij de leerstijlen van doeners en observanten." Er kwamen na de workshop door een aantal aanwezigen nog wat kritische reacties naar voren, en men kwam tot de conclusie dat het een andere manier van trainen is. Het gaat er tenslotte om wat je wilt trainen en hoe je dat het beste kunt doen. Trainen met levend oefenmateriaal: het is weer eens iets anders.

Voor meer informatie: Smart Works, www.smartworkscaribbean.com

De jeugd en de toekomst

Mijn recente bezoek aan Nederland heeft me weer even met beide benen op de grond gezet. En dan heb ik het over de vergelijking met dit wonderschone eiland. Telkens als ik treur om de vele kilometers die mij en mijn dierbaren scheiden, begint het te kriebelen, hop ik naar klm.com en verheug me weer op het samenzijn. De euforie duurt een week. Dan is dat samenzijn weer normaal en verbaas ik me ook niet meer over de winkelmogelijkheden in mijn geboorteland. Integendeel, ik shop me suf. Ik lees me ook suf. Niet voor mezelf, maar ik doe mijn kleinjongens een groot plezier met een verhaaltje voor het slapen gaan. Nog wel. De oudste is zeven, de jongste vijf. De eerste leest mij inmiddels rap zelf voor, de jongste doet van alles tijdens die sessies, behalve luisteren. En ja, een ouderwets bioscoopbezoek hoort ook immer bij een logeerpartij bij deze twee banjers. Ditmaal was Verschrikkelijke Ikke in 3D aan de beurt. “Wel naar nummer 2 hoor Nonna, nummer 1 hebben we al gezien!” Na mijn belofte te gaan vraagt de oudste: “Ken jij Gru eigenlijk wel?” “Gru? Wie is Gru?” “Zie je wel Nonna, je wordt oud, je vergeet alles!” Hij heeft inmiddels de leeftijd dat we samenzweerderige blikken uitwisselen, maar ditmaal zet hij grote ogen op. Want wie kent Gru nou niet!? Tijdens de film zit ik in het midden, met op vriendelijk doch dringend verzoek de enorme bak popcorn op mijn schoot. Ik kijk naar de één. Die schatert het uit om de gezichtsuitdrukkingen van de Minions. Ik kijk naar de ander en die slaat geconcentreerd de beelden en handenvol popcorn in zich op. We zitten gebroederlijk naast elkaar. Nonna met een 3D-bril. “Hij staat je goed”, concludeert de jongste, om zich vervolgens weer op het witte doek te richten. Ineens denk ik aan één van de vele bioscoopbezoeken met mijn kind, jaren geleden. Ook zij was zeven en 3D-films had je nog niet. Op woensdagmiddag naar ‘Taran en de toverketel’. In het Alhambra in Amsterdam. Het voorprogramma begon met een tekenfilmpje over een ezeltje en hoe hij bij Jozef en Maria terechtkwam. We hebben samen zitten grienen, maar gelukkig ontkwam hij op het nippertje aan die slager. Vond een goed onderkomen bij dat stel. Van de hoofdfilm heeft mijn kind echter weinig meegekregen. Ze hing onderuit, met haar jas over het hoofd. Soms, heel soms, piepte ze even boven, bekeek de stand van zaken en keerde weer snel terug naar haar veilige en vooral donkere hut. Met als enig zichtbare haar blonde krullen. Te eng, te spannend. Eenmaal buiten was haar opluchting merkbaar met de kreet: “Goeie film hè mam!” Memories, zonder 3D. Ik doe ‘mijn’ jongens altijd een groot plezier met een bioscoopbezoek. Maar hoe lang nog? Ik stel me de oudste over tien jaar voor. Dan is hij zeventien. Waar ik dan woon weet ik niet, maar een verjaarscadeau hoort er altijd bij. Een week voor zijn verjaardag bel ik hem dan op. “Wat wil je graag voor je verjaardag, jongen?” “Poeh, daar vraag je wat Nonna, maar ik kan wel een nieuwe 3D-printer gebruiken.” “Een nieuwe printer?” “Ja, die oude 3D-printer is versleten. Er is een nieuwe uit, dus als het niet teveel is?” Ik geef hem graag die printer. Want tegen die tijd heb ik weer een nieuwe rollator nodig en dan is zo’n printer toch wel heel erg handig!

Beroep onder de loep

‘Nog steeds profijt van mijn studietijd’

In de rubriek ‘Beroep onder de loep’ vertellen mensen over hun ervaringen in hun beroep. Deze week: Joycelin Leito-Balochie. Zij is bibliothecaresse bij Instituto pa Formashon den Enfermeria (IFE).

Tekst: Roxanne Martha

Wat houdt je beroep in?
“Op de IFE worden verschillende opleidingen en cursussen op het gebied van zorg en welzijn aangeboden, zowel op mbo- als hbo-niveau. IFE heeft een eigen bibliotheek waar alle informatie over verschillende onderwerpen in de gezondheidszorg en informatie over de opleidingen aan de IFE opgezocht kunnen worden. Tegenwoordig kan je het eigenlijk niet meer hebben over een bibliotheek, omdat er nu naast boeken en tijdschriften ook dvd’s met informatie en informatie op internet gezocht kan worden. Het is dus meer een open leercentrum. Als bibliothecaresse fungeer ik als een soort makelaar tussen de beschikbare informatie en degene die deze informatie nodig heeft. Een bibliotheekcollectie moet up-to-date zijn. Door onder meer kranten, tijdschriften en op internet te lezen, houd ik de ontwikklelingen bij en verzamel ik nieuwe, relevante informatie en materiaal voor de collectie. De bibliotheekcollectie is ingedeeld op basis van een coderingssysteem. Het nieuw binnengekomen materiaal moet voorzien worden van deze codering zodat het opgeborgen kan worden. In principe moet degene die het materiaal leent dit ook weer terugzetten, maar dat doe ik liever zelf. Dan weet ik zeker dat het goed opgeborgen wordt. Als het materiaal verkeerd wordt weggezet dan zijn we het kwijt en kan het weken duren voor het weer terecht is.”

Hoe lang ben je al bibliothecaresse?
“Ik ben ik 1987 afgestudeerd, dus zeker 25 jaar. Ik heb in Tilburg de Bibliotheek en Documentatie Academie gevolgd. Wat me heel erg is bijgebleven van deze hbo-opleiding is dat we in het eerste jaar maar liefst 35 vakken hadden. Er waren dingen tussen zoals Russische en Duitse letterkunde, psychologie, godsdienstwetenschappen, gezondheidszorg en onderwijskunde. Sommige van die vakken waren voor ons, afkomstig uit de Antillen, best moeilijk. Maar dat we zoveel vakken moesten volgen, was wel logisch. Als bibliothecaresse moet je precies weten waar alle informatie is opgeborgen dus is het noodzakelijk om een zeer brede kennis te hebben over een groot scala aan onderwerpen. Ik ben heel dankbaar voor al die kennis die ik onder meer tijdens mijn studie heb opgedaan. Ik heb er nog steeds heel veel profijt van. Sowieso was ik zelf iemand die graag las en ook heel nieuwsgeirig was naar alles. Ik kwam in 1988 terug naar Curaçao en ging bij de openbare bibliotheek werken. Na een aantal jaren ging ik voor Vishon Kòrsou werken. Daar werkte ik op de administratie. Dat heb ik om en nabij de zeven jaar gedaan maar een bibliotheek beheren is echt mijn ding. Dus toen er zich een kans aandiende om bij de IFE in de bibliotheek te gaan werken, heb ik die met beide handen aangegrepen.”

Wat is het leukste aan je werk?
“Het allerleukste is de blijdschap en opluchting als ik studenten heb kunnen helpen met het vinden van de informatie die ze nodig hebben. Wanneer ze hier binnen komen, zijn ze elke keer weer overdonderd door het vele materiaal dat er is. Er is altijd een momentje van wanhoop omdat ze denken dat het niet gaat lukken de informatie te vinden die ze zoeken. Daar komt ook nog bij dat de boeken en ander materiaal volgens het SISO-systeem opgeborgen zijn. Dit is een systeem dat voor een bibliotheekmedewerker heel duidelijk is, maar voor de bibliotheekbezoeker helemaal niet zo logisch. Studenten zijn over het algemeen heel ongeduldig dus willen ze niet te lang bezig zijn met het zoeken. Met mijn hulp hoeft dat ook niet. De studenten leren veel van mij, maar ik leer ook veel van hen. Tijdens de diploma-uitreiking ben ik net zo trots en blij als de studenten zelf zijn. Het voelt elke keer weer alsof ik ook geslaagd ben.”

En wat is het vervelendste aan het werk van een bibliothecaresse?
“Van het werken als bibliothecaresse kan ik niets noemen wat niet leuk is. Ik houd enorm van het werk. Wat ik wel jammer vind, is dat er op medisch gebied nauwelijks informatie van eigen bodem is. De medische kennis die de jongeren krijgen uit bijvoorbeeld Nederland en Amerika is over het algemeen wel van toepassing op Curaçao, maar vanwege het cultuurverschil soms ook niet. En die kennis is toch best belangrijk voor de jongeren die meestal op Curaçao gaan werken na hun studie.”

Wat was je graag geweest als je geen bibliothecaresse was?
“Ik was heel graag docent geweest. Dat wilde ik eigenlijk van kleins af aan. Ik weet nog dat ik nog erg jong was en ‘s middags na het eten mijn broers en zussen bij elkaar liet zitten en dat ze dan onder mijn supervisie hun huiswerk moesten maken. Ik was dan de juf. Toen de tijd aanbrak om te gaan studeren was het voor mij de keuze tussen de Pedagogische Academie op Curaçao en de Bibliotheek en Documentatie Academie in Nederland. Het is dat laatste geworden omdat ik heel veel van boekenlezen hield. Bovendien leek het me spannend om in Nederland te gaan wonen en daar te studeren.”

Bestemming Curaçao

‘Eventjes geen dieet’

Naam: Dyanara Walle
Komt uit: Oranjestad, Aruba
‘Business or pleasure?”: Pleasure
Aantal dagen: Vier
Verbleef in: Een appartement

Tekst: Roxanne Martha

Deze week een iets andere Bestemming Curaçao dan anders. Normaal is het altijd iemand die in het buitenland woonachtig is en Curaçao bezoekt. Nu echter iemand die op Curaçao woont maar even een weekendje weg is geweest en nu terugkomt.
Dyanara Walle (33) is samen met een groep vrienden naar Aruba geweest in verband met het Electric Festival Aruba. Het Electric Festival Aruba is een initiatief van de Aruba Tourism Authority, Amsterdam Dance Event en Dirty Dutch van de op Aruba woonachtige dj Chuckie. Het is een driedaags muziekevenement met optredens van onder meer internationale sterren als Hardwell, Nero, dj Boris, Mitchell Niemeyer, Guns ‘n Roses-gitarist Slash en natuurlijk dj Chuckie.
Op Curaçao werkt Dyanara onder meer als tekstschrijver voor Dushi Magazine en werkt ze als vrijwilliger voor National Archaeological - Anthropological Memory Management (NAAM).

“Ik had grote plannen in het kader van het festival. Wij allemaal eigenlijk”, aldus Walle. “Het was de bedoeling om alle drie de feestavonden te bezoeken maar uiteindelijk zijn we maar één avond geweest. Het was waanzinnig leuk, maar we waren de andere dagen te moe om ‘s avonds laat nog uit te gaan. Toch hebben we genoeg van het festival meegekregen. We zijn veel naar Moomba Beach geweest. Daar waren ook festiviteiten in het kader van het Electric Festival. Op Aruba zijn we ook heerlijk uit eten geweest. Ik ben eigenlijk op dieet maar op Aruba vergat ik dat even.”

Dyanara heeft echt uitgekeken naar haar uitstapje naar Aruba. “Ik was echt toe aan een paar dagen vrij. Afgelopen weken heb ik het erg druk gehad op Curaçao. Behalve met het schrijven van mijn artikelen voor Dushi Magazine en de vele activiteiten die NAAM afgelopen maanden organiseerde, ben ik ook beziggeweest met het voorbereiden van onze Miss World, Xafira Urselita, die Curaçao op 28 september in Indonesië vertegenwoordigt. Dushi Magazine heeft Xafira onder haar vleugels genomen door haar hoofdsponsor te worden. In dat kader is mij gevraagd om de begeleiding op me te nemen. Dat was voornamelijk haar agenda beheren en haar rondrijden wanneer ze bijvoorbeeld naar de gym moest of make up-lessen had. Verder hebben we veel ‘girl talk’ gehad met z’n tweeën en ik denk dat ook dat heeft bijgedragen aan haar voorbereiding voor de wedstrijd in Indonesië. Tijdens mijn verblijf op Aruba hebben we elke dag contact gehad.”
Hoewel Dyanara het heel leuk heeft gehad op Aruba was ze na vier dagen zeer blij om huiswaarts te keren. “En dat ging jammergenoeg niet naar wens. We hadden namelijk vertraging omdat de lichten van de landingsbaan op Aruba defect waren. Dat was wel even balen. Maar ik ben d’r weer!”

Fiscaal beleid Aruba

Free Zone vs. Speciale Zone

Vorige keer beschreven wij kort de belangrijkste Arubaanse belastinghervormingen. Zoals beloofd komen we in deze aflevering terug op de Speciale Zone in San Nicolas en de Free Zone Aruba (hierna: ‘Vrije Zone’).

Tekst: Geert Weber en Jordi van den Heiligenberg

Free Zone & Speciale Zone San Nicolas: een aantal niet fiscale overwegingen...
Voor ondernemers is het gunstig om zich te vestigen op Aruba. Aruba heeft een gunstige geografische ligging, politieke stabiliteit, lage belastingtarieven en goede transportverbindingen. Met de introductie van de Speciale Zone in San Nicolas en de wijzigingen in de Vrije Zone zal het nog aantrekkelijker worden voor ondernemers om zich op Aruba te vestigen.

Kansen: Speciale Zone San Nicolas
In San Nicolas is een gebied aangewezen voor de Speciale Zone. De bedrijven in de Speciale Zone komen in aanmerking voor een bijzonder voordelig fiscaal regime. Wij zetten een aantal voordelen voor u op een rijtje:

Voordelen:

- 15 Procent winstbelasting voor lokale activiteiten;
- 10 Procent winstbelasting voor activiteiten die voor meer dan 75 procent gericht zijn op het buitenland, exportactiviteiten en hotels in de Speciale Zone;
- 2 Procent winstbelasting voor Captive Insurance-maatschappijen en activiteiten in verband met duurzame ontwikkelingen, Green Energy en landbouw;
- Vrijstelling dividendbelasting;
- 50 Procent vrijstelling rondbelasting voor een periode van 5 jaar;
- Vrijstelling omzetbelasting op goederen geleverd aan het buitenland;
- Ontheffing deviezenprovisie (1,3 procent) bij betalingen aan het buitenland;
- Aanvullende investeringsaftrek van 10 procent naast de tijdelijke investeringsaftrek van 6 procent;
- De Expatregeling en de fringe benefits-regelingen zijn van toepassing in de Speciale Zone.
- Over de Expatregeling informeren wij u uitgebreid in de volgende editie van Ñapa.

Formaliteiten
Om in aanmerking te komen voor de status Speciale Zone-vennootschap dient aan een aantal formele eisen te worden voldaan. Zo zijn er investeringseisen, eisen ten aanzien van het aantal werknemers die in de Speciale Zone moeten werken en er dient een jaarlijkse bijdrage te worden betaald aan de San Nicolas Business Association. Deze jaarlijkse bijdrage zal worden ingezet om de Speciale Zone te onderhouden.

Kansen: Free Zone Aruba
De Vrije Zone is een gebied op Aruba waar een afwijkend fiscaal regime geldt. In de Vrije Zone worden onder meer goederen opgeslagen bestemd voor doorvoer naar andere landen. Verder is het bijvoorbeeld toegestaan om diensten gericht op het buitenland te verrichten in de Vrije Zone. We noemen hier onder meer consultancy, het geven van cursussen, elektronische communicatie en informatie en diensten in de internationale handelssfeer. We zetten een aantal voordelen op een rijtje:

Voordelen:

- Flexibiliteit: Vrije Zone-bedrijven, gericht op dienstverlening aan het buitenland, mogen ook buiten de Vrije Zone gevestigd zijn (goedkeuring is vereist);
- 2 Procent winstbelasting voor kwalificerende activiteiten (lokale activiteiten zijn belast tegen 28 procent);
- 0 Procent invoerrechten en accijnzen over goederen geïmporteerd en geëxporteerd door de Vrije Zone;
- 0 Procent belasting op bedrijfsomzetten over de omzet gegenereerd door Vrije Zone-activiteiten;
- - Ontheffing deviezenprovisie (1,3 procent) bij betalingen aan het buitenland;
- Géén lokale partner vereist om een Vrije Zone-vennootschap op te richten;
- Géén minimum kapitaaleisen;
- 25 Procent van de geïmporteerde goederen mogen lokaal worden verkocht;
- De Freezone Facility Charge bedraagt met ingang van 1 januari 2013 0.75 procent. Voorheen was dit 1.12 procent. Naarmate de omzet hoger wordt zal de Freezone facility charge afnemen tot 0.01 procent.

Formaliteiten
Om een Vrije Zone-vennootschap te kunnen oprichten dient er (naast een bezoek aan de notaris) ook hier aan een aantal formele eisen te worden voldaan. Er dient een ‘pre-admission’ agreement te worden ondertekend en er dient bedrijfsinformatie en documentatie te worden aangeleverd bij de Vrije Zone-autoriteiten. Wordt het proces succesvol doorlopen dan kan begonnen worden met zaken doen vanuit de Vrije Zone.

Speciale zone vs Vrije Zone
Het antwoord op de vraag welke zone het voordeligst is kunnen wij niet geven. Dit hangt van de persoonlijke wensen van de ondernemer af en de activiteiten. Voor de ene ondernemer is het gunstiger om zich in de Speciale Zone te San Nicolas te vestigen, voor de andere is het gunstiger om zich te vestigen in de Free Zone Aruba. Kortom, er is voor ieder wat wils op Aruba!

Volgende week:
‘De Expatregeling’.

Geert Weber (links) en Jordi van den Heiligenberg zijn werkzaam als belastingadviseurs bij PwC Aruba.